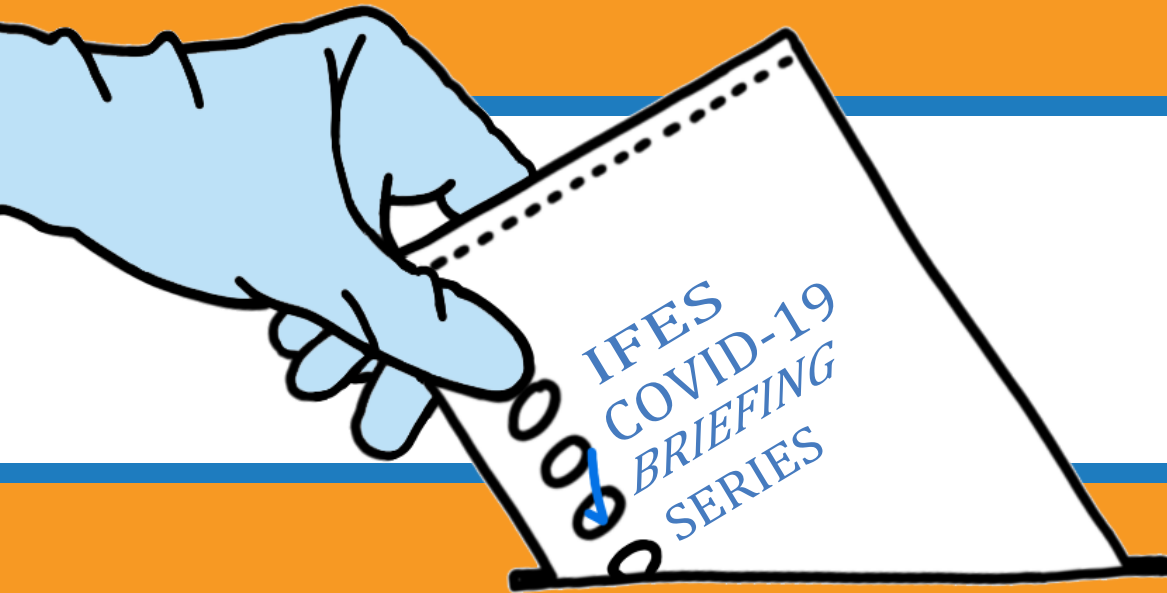

International Foundation
for Electoral Systems

د ټاکنيزو سيستمونو نړيوال بنسټ (IFES)

ټاکنې او روغتيا ساتنه

د کرونا ویروس (Covid-19) په اړه د ټاکنیزو سیستمونو نړیوال بنسټ لنډه معلوماتي بڼه

ټاکنې او روغتیا ساتنه

لیکوالان:

ډاکټر فرناندا بوریل (Fernanda Buril, Ph.D.)

د ټاکنیزو سیستمونو نړیوال بنسټ د څیړنې برخې ستر مشر

ډاکټر ستافان دارنولف (Staffan Darnolf, Ph.D.)

په نړیواله کچه د ټاکنیزو سیستمونو نړیوال بنسټ د ټاکنو تنظیم او عملیاتو ستر سلاکار

ماسټر مولوکین اسیرسا (Muluken Aseresa, M.D.)

د صحنې چارو د مدیریت (MSH) ستر تخنیکي سلاکار

مشر سمون کوونکي:

اریکا شین (Erica Shein)

د ټاکنیزو سیستمونو نړیوال بنسټ د روزنې او څیړنې برخې مشر

سمون کوونکي:

چاد ویکری (Chad Vickery)

د ټاکنیزو سیستمونو نړیوال بنسټ د نړیوالې تګلارې او تخنیکي رهبرۍ مرستیال

آنجلای کانټربری (Angela Canterbury)

د ټاکنیزو سیستمونو نړیوال بنسټ د استازیتوب کوونکو او دادغوبښتنې مشر

د کرونا ویروس (Covid-19) په اړه د ټاکنیزو سیستمونو نړیوال بنسټ لنډه معلوماتي بسته: ټاکنې او روغتیا ساتنه: د دغې معلوماتي بستې د چاپ او نشر ټول حقوق د ټاکنیزو سیستمونو نړیوال بنسټ (IFES) ته خوندي دي.

د دغې معلوماتي بستې د ترلاسه کولو اجازه: د دغې معلوماتي بستې هر راز کارول که په الکترونیکي شکل وي او یا هم تخنیکي شکل، کاپي کول، چاپ او بیا نشرول د آیفیس اجازې پرته ترسره کېدای نشي.

د اجازې ترلاسه کولو غوښتن لیکونه باید لاندې معلومات ولري:

- د هغه موادو په اړه توضیحات چې کاپی ته یې اړتیا لیدل کېږي؛
- دا مواد په کوم موخه او مقصد او په څه شکل کارول کېږي؛
- د غوښتونکي نوم، دنده، د مؤسسې/سازمان نوم، د تیلیفون شمېره، برېښنایي پته او پستی پته

په مهرباني سره ټول غوښتن لیکونه باید لاندې پتې ته واستول شي:

د ټاکنیزو سیستمونو نړیوال بنسټ

2011 Crystal Drive, 10th Floor

Arlington, VA, 22202

برېښنایي پته: editor@ifes.org

د فکس شمېره: 202.350.6701

۱	وړاندوينه
۲	منډوینه (قدرداني)
۳	اجرائي لنډيز
۶	سرليک
۶	ټاکنې او روغتيايي پيړني حالات
۷	(COVID-19) څه دی ؟
۹	د دې لينکې موخه او جوړښت
۱۰	موندنې او مهم وړاندیزونه
۱۰	د کرونا وېروس (COVID-19) د خپرېدو روغتيايي خطرونو د کولو په اړه عمومي څرگندونې
۱۲	روغتيايي چارواکو او نورو اړوندو بنسټونو سره همغږي
۱۲	لومړۍ پړاو: د ټاکنو وړاندې فعاليتونه
۲۴	دوهم پړاو: د ټاکنو په ترڅ او وروسته فعاليتونه
۲۹	څارنه او د کيفيت کنټرول

د کروناویروس (COVID-19) له امله رامینځته شوی ناورین، چې په ټوله نړۍ کې خپور دی، د انسانانو د مړینې، اقتصادي چارو د ناسمبالتیا او روغتیايي سیستمونو د کمزورتیا لامل شوی دی. دغه ناورین د ولسواکۍ بهیر هم یو ستونزمن حالت سره مخ کړی دی. د هر اړخیزو ټاکنو انستیتیوت V-Dem 2020 د ۲۰۲۰ کال راپور په وینا، په نړدې تېرو دوه لسیزو کې د لومړي ځل لپاره د نړۍ نړدې ۹۲ هیوادونه د زورواکو دولتونو په توګه پیژندل شوي دي. "د زورواکۍ درېمې څپې" حتی هغه سیمې [هیوادونه] هم اغېزمنې کړې چې له ډیرې مودې راهیسې د ولسواک ځواک په توګه پیژندل کېدل. اوس مهال داسې انګېرته کیږي چې د کروناویروس ناورین د دغو زورواکو لپاره نوي فرصتونه رامینځته کړي وي، چې په دولتي جوړښتونو باندې خپل اغېز پیاوړی او بشري حقونو ته زیان ورسوي.

پدې سختو شرایطو کې، ډیره مهمه ده چې دولتي چارواکي، سیاسي کوندونه، نوماندان، مدني ټولنه او نړیواله ټولنه په ګډه د خلکو او ولسواکو ټولنو د حقونو د خونديتوب لپاره کار وکړي. ټاکنې پدې برخه کې یو مهم عنصر بلل کیږي، ځکه چې ټاکنې ولسواکه بنسټونه پیاوړي کوي او د قانون حاکمیت تضمینوي. په داسې ناورینونو کې د ټاکنو ناسم مدیریت یا پدې بهیر کې لاسوهنه کولای شي د اوږد مهال لپاره د آزادۍ بنسټ لمنځه یوسي او د ځواک تمرکز او اداري فساد ته زمینه برابره کړي. د ټاکنو چارواکي باید دا ناورین په جدي توګه په پام کې ونيسي او په کلکه کار وکړي چې په هوډ او رویتیا سره راتلونکي کړنې پلان کړي. د ځنډ په صورت کې به بیا ډیر ناوخته وي چې د ټاکنو د ځنډولو یا د نیمګړو ټاکنو د ترسره کولو له امله رامینځته شوي خطرونه، چې د خلکو روغتیا او مدني حقونه ګواښوي، را کم کړای شي.

د ټاکنیزو سیستمونو نړیوال بنسټ (IFES)، په ټوله نړۍ کې د ټاکنیزو سازمانونو د یوه باوري ملګري یا شریک په توګه ژمن دی چې د سالمو او معتبرو ټاکنو د ترسره کولو په موخه د یاد بنسټونو د پریکړو د څرنګوالي په اړه ګډه معلومات او تخنیکي مشورې وړاندې کړي. دا لیکنه، چې د عامې روغتیا کارپوهانو په سلا مشورې چمتو شوې، زموږ د دوامداره هڅو محصول ده؛ ترڅو نوې ننګونې ومني او پر وړاندې یې له خپلو ملګرو سره یو ځای پرمخ ولاړ شو. په ګډه او د تل په څیر به موږ د ځنډونو په لرې کولو او د ټولو لپاره د ولسواکۍ د پیاوړتیا لپاره مبارزې ته دوام ورکړو.

انټوني آن. بانیري، د ټاکنیزو سیستمونو لپاره د نړیوال بنسټ مشر او اجرایه رییس (IFES)

منډوینه (قدرداني)

د دې ليکنې ليکوالان، د عامه روغتيا په برخه کې د MSH ستر مدير ډاکټر ايلک کونينګ (Dr. Elke Konings, M.D.) او د ټاکنيزو بنسټونو نړيوال بنسټ د کار کوونکو هر يو: د اوکراين لپاره د برنامو سلاکار ميرډيت اپيليګټ (Meredith Applegate)، د نړيوال کډون ستره سلاکاره ويرجينيا اټکينسن (Virginia Atkinson)، د جندر برنامو ستره آمره جينا چيريلو (Gina Chirillo)، د کرافیک ډيزاين مسؤل کيټن وان بيورن (Keaton Van Beveren) او د اپيکو مسؤل جان ډفي (Janine Duffy) څخه د دې ليکنې له بيا کتنې او پدې برخه کې د دوي د ارزښتناکو هڅو د شريکولو له امله د زړه له کوي مننه کوي.

د ليکوال يادونه:

د ټاکنيزو سيستمونو نړيوال بنسټ، هڅه کړې ده چې دا ليکنه تر ممکن حده پوري جامع وي او د استفادې ارزښت او اغيز يې په بيلابيلو ټاکنيزو سيستمونو کې وساتل شي. پداسې حال کې چې د يو شمير ځانګړيو وړانديزونو د پلي کولو امکان تر لويې کچې د هر هيواد قانوني چوکاټ پورې اړه لري. همدا راز لازمه ده ترڅو د نوي کروناوېروس (COVID-19) د خپرېدو او د انسان پر سلامتيا د هغه اغيز په اړه نوي شواهد په پام کې ونيسو. د دې ليکنې وړانديز شوې څرګندونې تر ډيره بريده د کروناوېروس په اړه د موجودو معلوماتو پر بنسټ چمتو شوې دي.

که څه هم تمه کېږي چې دا وړانديزونه د عامې روغتيا په اړه د خطرونو کچه تر ډيره بريده راتېټه کړي او په ټاکنو کې د کډون لپاره د رايې ورکونکو او ټاکنيزو چارواکو د باور کچه اوچته کړي؛ خو بيلابيلې پېښې بيا بيلابيل کوابښونه رامېنځته کوي. ښايي د مخامخ (حضورې) ټاکنو ترسره کول تل غوره انتخاب نه وي. د ټاکنو ترسره کولو يا نه ترسره کولو اړوند فعاليتونو د انجام لپاره بايد د عامې روغتيا له مسؤلينو سره يو ځای د خطرونو يوه جامع ارزونه ترسره شي. څرنگه چې ټاکنې په طبيعي ډول يوه سياسي پېښه ده، نو د روغتيايي ناورين په ترڅ کې د ټاکنو ترسره کولو لپاره د يو هيواد پریکړه به د سياسي کوندونو او مدني ټولنې سره د سلا مشورې او د خطرونو په پام کې نيولو پر بنسټ، يوه بريالې پریکړه وي.

نه يوازې دا چې د ټاکنو په ورځ، بلکې د ټاکنيزو مبارزو او د رایې ورکونکو د نوم لیکنې بهیر په ترڅ کې د خلکو د راټولیدو سترې او پراخې پېښې جوړېږي چې دا راز پېښې یو بل سره د مستقیم تماس او د ناروغۍ د خپریدو خطر زیاتوي. د ټاکنو د تنظیم یو محدود شمیر بنسټونه (EMBs) د دغه راز پېښو پرمهال د فعالیتونو د ترسره کولو لپاره جامع پلانونه لري؛ خو د کروناویروس (COVID-19) په راڅرګندېدو سره، دا ثابت شوه چې د عامه روغتیا ناورین ناڅاپي پیل سره، دا بنسټونه هم خوندي ټاکنو د ترسره کولو په موخه د فعالیتونو د تنظیم او جوړ چارې لپاره د وخت، سرچینو او معلوماتو له محدودیتونو سره مخ دي. څرنګه چې تر دې دمه، د نوي کروناویروس له امله ناروغۍ د نړۍ نږدې ۶۰ هیوادونه او خپلواکې ادارې^۱ دې ته اړ کړې چې خپلې ملي او محلي ټاکنې وځنډوي. ډیری ټاکنیزو بنسټونو چې د ناورین په وخت کې د ټاکنو ترسره کیدو پریکړه کړې، روغتیايي انډینسو^۲ ته د پام نیولو په اړه له جدي ځنډونو سره مخ شوي دي؛ همداراز یو شمیر نورې ستونزې له د رایې ورکونکو د شمیر کموالی، د ټاکنو اعتبار، د کارکوونکو د دندو پرېښودل او حتي د ځینو چارواکو^۳ ناروغ کیدل په ګوته شوي دي.

پداسې حال کې چې د ټاکنیزو سیستمونو نړیوال بنسټ د نړۍ په کچه د داسې پیچلي حالتونو په ترڅ کې د ټاکنو د تنظیم بنسټونو سره ملاتړ ته ژمن دی؛ دا لیکنه یې د MSH په همکارۍ د ټاکنو بهیر په ترڅ کې د کروناویروس (COVID-19) د خطرونو د راکمولو په اړه څرګندونو او وړاندیزونه لپاره چمتو کړي ده. پدې معتبره لیکنه کې وړاندیز شوې څرګندونې د معتبرو روغتیايي بنسټونو لکه د روغتیا نړیوال سازمان (WHO) او د ناروغیو د کنټرول او مخنیوي لپاره د امریکا متحده ایالاتو مرکز (CDC) د عمومي لارښودونو په بنسټ او همدا راز د وروستیو ساینسي شواهدو او څېړنو، د ټاکنیزو بنسټونو د غوره میتودونه او بریالیتوب ګرځو په پام کې نیولو سره، چمتو شوې دي.

د ستونځې روښانه کول

دا چې د ټاکنو د تنظیم ادارې د امکاناتو د ترلاسه کولو او د ټاکنو په بیلابیلو پړاونو کې د نویو روشونو د کارولو لپاره منابعو او وخت ته اړتیا لري، نو لازمه ده ترڅو د کروناویروس د خطرونو د کولو لپاره هڅې د یوې جامعې تګلارې یوه برخه وګرځي؛ ترڅو د منابعو معقول او مناسب کارول ډاډمن کړي. په سمه توګه د یادو اقداماتو پلې کول د کروناویروس د خپریدو او د ټاکنو بهیر بیلابیلو پړاونو کې په دې ویروس د خلکو اخته کیدو څخه د ډار کچه ډیره راټیټوي. پرته لدې بنایې د رایې ورکونکو د کډون کچه په چټکۍ سره راټیټ شي او د ټاکنو د پایلو مشروعیت تر پوښتنې لاندې راشي.

دا باید په یاد وساتل شي چې پدې لیکنه کې وړاندیز شوې څرګندونې د عامې روغتیا په اړه خطرونه تر ډیره بریده راکوي او د رایې ورکونکو او ټاکنیزو چارواکو باور زیاتوي؛ خو بیلابیل وضعیتونه مختلف ګواښونه رامینځته کوي او مخامخ ټاکنې تل د امکان تر ټولو غوره لاره نه وي. د بیلابیلو ټاکنیزو فعالیتونو د ترسره کولو د څرنګوالي په اړه پریکړه به هله بریالې وي چې:

- د ټاکنو د تنظیم ادارې اړوندو روغتیايي چارواکو سره په همغږۍ د خطرونو د هر اړخیزو ارزونو څخه خبر و اوسئ؛
- د سیاسي ګوندونو او مدني ټولنې نظرونو ته - چې د هیواد په ټاکنیزو حوزو کې د رایې ورکونکو د پراخې برخې استازیتوب کوي - پام وشي؛ او
- د ټاکنو د ترسره کولو په ترڅ کې د ټولو خطرونو په هکله کډ پوهاوی موجود وي.

د روغتیا نړیوال سازمان^۴ (WHO) او د ناروغیو د کنټرول او مخنیوي لپاره د امریکا متحده ایالاتو مرکز^۵ (CDC) لخوا د خبرو شویو شواهدو له مخې، د کرونا ویروس (COVID-19) اصلاً د تنفس [خاڅکو] له لارې له یو کس نه بل کس ته انتقالیږي؛ خو دا ویروس په غیر مستقیم ډول هم خپریدلی شي؛ یعنې کله چې په ویروس ککړ توکو او وسایلو باندې لاس و وهل شي. د ټاکنو په بهیر کې شاوخوا ۴۰ څخه ډیر داسې ځایونه او وسایل شته چې هلته د خلکو د راټولیدو او وسایلو سره د تماس امکان ډیر دي. ځکه نو د وقایوي تدابیرو نه په پام کې نیول د ویروس خپریدو خطر زیاتوي. د خلکو دا ډول عادی راټولیدل او په توکو او وسایلو لاس وهل یوازې د ټاکنو ورځ پورې محدود ندي بلکې د ټاکنیز څرخ ټولو پړاونو په ترڅ کې ترسره کیږي. د کرونا ویروس خپریدو د ځانګړو لارو په پام کې نیولو سره، باید په ټولو ټاکنیزو فعالیتونو کې لاندې وړاندیزونه په پام کې ونیول شي:

- د عامې روغتیا چارواکو سره د اړیکو او همغږۍ رامینځته کول: د خطرونه د ارزونې، پلان جوړونې، پریکړه کولو او د خطرونو د راکولو په موخه د اغیزمنو تګلارو د پلي کولو لپاره باید همغږۍ رامینځته شي؛
- د یو کس له بل کس سره د تماس مخه ونیول شي یا له یو بل سره تماس کم شي: لکه د خوندي فزیکي واټن په پام کې نیول، د تنفسي حفظ الصحې ساتنه، د ځان ساتنې وسایلو کارول او د امکان په صورت کې د لرې واټن خوندي میکانیزمونو کارول؛
- د عادي وسایلو او سطحو د منتن کیدو څخه مخنیوی یا د هغه راکول: د ځان ساتنې توکو کارول لکه ماسک او نور اړین وسایل او د امکان په صورت کې د تماس پرته میکانیزمونو کارول؛
- منتنو وسایلو او سطحو سره د تماس څخه مخنیوی یا د هغه راکول: په اوبو او صابون یا الکل لرونکي محلول سره د لاسونو مینځلو ته د خلکو هڅول؛ خوله، پوزې او سترګو کې د لاس وهلو نه ډډه کول؛ په دوامداره توګه د سطحو او توکو پاکول؛ شخصي خونديتوب ته پام کول او د امکان په صورت کې د تماس نه پرته میکانیزمونو کارول.

سربېره پر دغو مهمو اقداماتو، د ټاکنو د تنظیم ادارې باید د ټاکنیزو فعالیتونو د ترسره کولو په ترڅ کې لاندې وړاندیزونه په پام کې ونیسئ.

۱ چوکاټ: د ټاکنیزو فعالیتونو د ترسره کولو په اړه څرګندونې

ټاکنيز فعاليتونه	اضافي څرگندونې
د ټاکنو پلانونو او سرچينې	که چيرې ټاکنې ځنډول کيږي نو پدې صورت کې د قانون اصولو د رعايت څخه ډاډ ترلاسه شي؛ د نويو ټاکنو د ترسره کولو لپاره تر ټولو نږدې نيټه په پام کې ونيول شي او په بوديچې او د ټاکنو عملياتي مهال ویش کې د اړينو بدلونونو د رامينځته کولو لپاره يوه طرح وړاندې شي او پدې اړه تازه معلومات په دوامداره توگه له خلکو سره شريک کړای شي.
	د ټاکنو پلان جوړولو په جريان کې د ناروغۍ کچه او پراخوالی، د روغتيايي سيستم جوړښت او پياوړتيا او د هوا وضعيت په پام کې ونيول شي.
	د ناروغۍ خپريدو د خطر کمولو لپاره دې کړنلارې تنظيم شئ؛ اضافي مواد، توکي او وسايل دې برابر شئ؛ ډير کار کوونکي دې وکارل شئ او د تدارکاتو پر وړاندې احتمالي خنډونه دې په کوته شئ.
	د وسايلو او توکو د اکالاتو او د کارکوونکو د استخدام لپاره دې مالي منابعې خوندي شي؛ د منابعو د معقول او مناسب کارولو لپاره دې لومړيتوبونه په کوته شي.
	د کروناوirus (COVID-19) په اړه خبردارۍ او لارښوونې دې د سياسي گوندونو، نوماندانو، مدني ټولنو او رسنيو په کچه پراخې شي؛ د COVID-19 موضوع دې د موجودو چارچلند اصولو کې شامل کړای شي يا پدې اړه د چارچلند نوي اصول جوړ شئ.

هغه کسان چې د سياسي کتو لپاره د کروناوېروس په اړه غلط معلومات خپروي په کوټه او تحریم شي. په عامه غونډو، مناظرو او نورو ټولنو کې د احتیاطي کامونو اخیستو لپاره لارښوونې چمتو شي. رسنیو ته دې عادلانه لاسرسی برابر او د لارې واټن څخه د کمپاینونو ترسره کولو روشونه دې جوړ او پراختیا ورکړل شي.	ټاکنیزې مبارزې
رأیې ورکونکو ته د کروناوېروس خپریدو او هغه سره د مبارزې لارو چارو په هکله دې خلکو ته واضح او دوامداره معلومات ورکړل شي؛ پدې اړه د نویو روغتیايي مقالو غوره تمرینونه تعقیب شي (د معلوماتو ورکولو لپاره لنډ غځیږ پیغامونه جوړ شي او د ټولنې دود سره برابر د انځورونو څخه کار واخستل شي). د نویو ټاکنیزو کړنلارو او د هغو د پلې کیدو په اړه روښانه او پر له پسې معلومات د خلکو په واک کې ورکړل شي. د ناروغۍ په اړه ناسم معلومات او د تجرید شویو ډلو پر ضد زړه بوکنوکې څرګندونې دې په کوټه شي.	د رأیې ورکونکو روزنه
د امکان په صورت کې د کار غوښتونکو د غوښتن لیکونو ترلاسه کولو او بیاکتنې لپاره آنلاین فرصتونه برابر شي؛ مرکه کوونکي او مرکچیان وهڅول شي ترڅو د حضورې مرکو په ترڅ کې د لاس وینځلو د تعقیب موادو څخه استفاده وکړي او ماسک وکاروي؛ د خویندې فیزیکی واټن د رعایت کولو لپاره دې پراخ ځایونه غوره شي. زیان منونکي کسان او روغتیايي کارکوونکي دې په استثنايي ډول د رأیې اچونې په محلاتو کې د کار څخه معاف شي. د کروناوېروس په ځانګړي ډول د هغه خپریدو او وقایوي تدابیرو په اړه معلومات دې د ټاکنو په روزنیزو موادو کې شامل کړای شي. د کروناوېروس په اړه لارښوونې دې په نویو جوړو شویو کړنلارو کې شاملې شي. د خویندې فیزیکی واټن د ساتلو لپاره دې پراخ ځایونه غوره شي؛ په روزنیزو برنامو کې د برخه اخیستونکو لپاره د لاسو مینځلو او شخصي خویندې ساتنې وسایلو اړوند لارښوونې د جوړیدو څخه ډاډ ترلاسه شي. د لرې واټن او آنلاین روزنیزو برنامو د جوړیدو او هغو ته د لاسرسۍ درلودلو څخه دې ډاډ ترلاسه شي. د آنلاین روزنیزو برنامو د بریالي بشپړیدو څخه د ډاډ ترلاسه کولو لپاره میکانیزمونه جوړ شي.	د رأیې اچونې د محل او نورو ټاکنیزو کارکوونکو استخدام او روزنه
د رأیې اچونې لپاره باید د زیان منونکو ډلو د استوګنې سیمو څخه لرې په پراخو ودانیو کې ځای غوره شي ترڅو خویندې فیزیکی واټن په پام کې ونیول شي؛ همدا راز په ټاکنو کې د زیان منونکو کسانو د ګډون لپاره دې هم غوره لارې په پام کې ونیول شي. د رأیې اچونې په محل کې دې د رأیې ورکونکو شمیر کم کړای شي؛ د محلاتو شمیر او د رأیې ورکونې ورځې دې زیاتې شي او د رأیې ورکونکو ځانګړې ډلې (معلولین) دې په بیلابیلو وختونو کې تنظیم کړای شي.	

محل ته د نوتلو او راوتلو په لارو او قطارونو کې د کروناویروس خطر د راکمولو لپاره لارښوونې پلې شي.	د رایې ورکونکو او نوماندانو نوم لیکنه، رایه ورکونه، د رایو شمېرنه او د پایلو مدیریت
د کروناویروس په اړه معلومات دې خلکو ته په روښانه شکل وښودل شي.	
د لاسونو تعقیولو لپاره دې کافي ځایونه برابر شي.	
رایې ورکونکې دې د خپلو قلمونو راوړلو او کارولو ته و هڅول شي.	
د هویت تصدیق کولو لپاره د لاس وهلو پرته یو تفاهم لیک جوړ شي.	
د فزیکي واټن په رعایت کولو سره دې د فورمونو د ډکو لپاره ځانګړي ځایونه چمتو شي.	
د فزیکي واټن په پام کې نیولو سره دې د ټاکنو چارواکو، څارونکو، د کوندونو استازو او رسنیو لپاره میزونه او څوکې تنظیم شي. اوردې څوکې (څو نفره څوکې) او غیر ضروري وسایل دې له محلونو څخه لرې کړای شي؛ د میزونو، د رایې اچونې غړو او د چارواکو او د رایې ورکونکو ترمینځ د تماس سیمې دې د شیشیه یي دیوالونو په ذریعه سره جلا شي.	
د وسایلو جوړونکو او پیریدونکو سره دې تماس ونیول شي چې د وسایلو د پاکولو او تعقیم لپاره لازمي لارښوونې په پام کې ونیسي.	
یو ځل مصرفه او له کاره وتلي توکي دې په خوندي ډول راټول او له مینځه یوړل شي.	
د امکان په صورت کې د رالیدل شویو مکتوبونو او د رای پاتو لپاره دې چېچنې پاکتونه وکارول شي.	
ډاډ دې ترلاسه شي چې آنلاین مواد جامع او د لاسرسي وړ دي.	
که څه هم هیڅ مستحق کس باید د ټاکنو بهیر په جریان کې د کتونکي په توګه د خدمت کولو څخه منع نه شي، خو په استثنایي بیړني حالاتو لکه د عامې روغتیا ناورین په ترڅ کې، زیان منونکي کسان او د عامې روغتیا کارکوونکي دې د څارونکو یا سیاسي کوندونو د استازو په توګه له کار کولو څخه معاف کړای شي او دوی دې د خپل ګډون له امله د خطرونو د رامینځته کیدلو په اړه خبر کړای شي.	ملي او نړیوال څارونکي او د سیاسي کوندونو استازي
د باور لیک صادرولو بهیر لپاره دې، د رایې ورکونکو او نوماندانو د نوم لیکنې بهیر په څېر، ورته ګامونه پورته شي.	

سرليک

نه یوازې دا چې د ټاکنو په ورځ، بلکې د ټاکنیزو مبارزو او د رایې ورکونکو د نوم لیکنې بهیر په ترڅ کې د خلکو د راټولیدو سترې او پراخې پېښې جوړېږي چې دا راز پېښې یو بل سره د مستقیم تماس او د ناروغۍ د خپریدو خطر زیاتوي. د ناروغۍ د خپریدو په وخت کې د دا ډول پېښو په لاره اچول کولای شي د عامې روغتیا

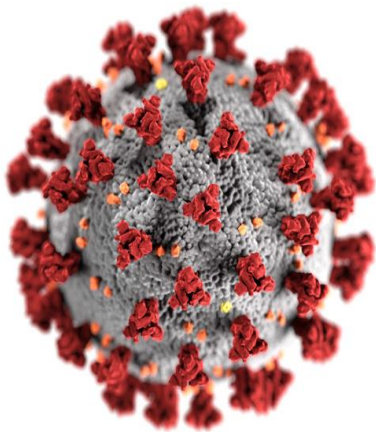
لپاره جدي خطرونه رامینځته کړي. همداراز د ټاکنو په ترسوه کولو کې پاتې راتلل هم کولای شي د ولسواکو ادارو ټینګښت او پر هغو باور زیانمن کړي. حکومتي چارواکي چې ورته ستونزو سره مخ دي د ټاکنو ترسره کولو یا نه ترسره کولو په اړه پریکړو کې له ننګونو سره مخ دي. که چېرې دوي مخ پر وړاندې ځي، نو د ټاکنو پر وړاندې نویو ننګونو ته چې د ناروغۍ د خپرېدو له امله رامینځته کېږي، ژر تر ژره ځواب و وایي. ښايي چارواکي دې ته اړ شي چې د ټاکنو مهال ویش له سره تنظیم کړي، د ویروس خپرېدو امکان د کولو لپاره نوي او پرمختللي میتودونه پلي کړي، بیسې خوندي کړي او د اړتیا وړ مواد چمتو کړي. همداراز دوي باید له خپلو کاري ملګرو سره همغږي شي چې په سیاسي کچه د ټولو بدلونونه د منلو څخه ډاډ ترلاسه شي؛ ځکه چې د سلا مشورو پر بنسټ د ټاکنو بهیر کې د بدلون راوستلو په اړه پریکړې به په قوی احتمال سره بریالې او د منلو وړ وي.

ټاکنې او روغتيايي بیړني حالات

د روغتیا نړیوال سازمان د عامې روغتیا بیړني حالتونه داسې تعریف کړي دي: "د ایډیمې یا پانډیمې په شکل د بیولوژیکي تروریزم له امله د یوې پیښېدونکې ناروغۍ تهدید یا رامینځته کیدل دي چې روغتیايي حالت له کواښ سره مخ کوي؛ عامل یې یو وژونکی انتان وي چې انساني ژوند ته کواښ بلل کېږي او د اوږد مهاله او دایمې معلولیت لامل ګرځي".^۶ د عامې روغتیا ناورین د مدیریت شنونکي هم په پېچلي حالت کې د پریکړې روښانه کولو لپاره د ناورین جامع تعریف کاروي: "ناورین د یو سیستم لومړني جوړښتونو یا اساسي ارزښتونو او نورمونو لپاره یو جدي کواښ دی او د وقت تر فشار لاندې او په بې ثباته شرایطو کې یوه جدي پریکړې کولو ته اړتیا لري."^۷ د داسې پریکړو نیول نه یوازې د یو هیواد روغتیا ساتنې سیستم پورې تړاو لري بلکه د ټولو فعالیتونو په اړه هم نیول کېږي کوم چې په مستقیم یا غیر مستقیم ډول د وضعیت په خرابیدو کې ونډه لري او په خلکو او سیستمونو د اضافي بار سبب ګرځي.

"... د عامې روغتیا ناورین په شتون کې هم د ټاکنو د ترسره کولو امکان شته خو له وړاندې کړکېچن حالت د لا خرابیدو د مخنیوي په موخه کره پلان جوړونې ته اړتیا ده."

څرنګه چې ټاکنې او د ټاکنو اړوند فعالیتونه تر ډیره بریده پراخو غونډو ته اړتیا لري، نو دا امر کولای شي چې د ناروغۍ د مستقیم (له یو کس نه بل کس ته) او یا غیر مستقیم خپرېدو امکان زیات کړي. د خطرونو کولو لپاره د مناسبې عملي تګلارې د شتون پرته، کیدای شي د ټاکنو بهیر د پیښو د زیاتوالي لامل شي؛ او د روغتیا سیستم اضافه بار کړي؛ آن دا چې د سیستم د بندش یا سقوط سبب شي. ځینې هیوادونه پدې توانیدلي چې د ورته ننګونو په شتون کې هم خورا بریالي ټاکنې ترسره کړي. د بیلګې په توګه د امریکا متحده ایالاتو د ۱۹۱۸ کال د اسپانوي انفلونزا^۸ ناروغۍ په دوران کې، لایبریا په کال ۲۰۱۴ د ایبولا^۹ د خپرېدو په جریان کې او په دې وروستیو کې سویلي کوریا د اوسني کروناویروس^{۱۰} (COVID-19) په شتون کې بریالې ټاکنې ترسره کړې. دې هیوادونو ښودلې چې د عامې روغتیا د کړکېچونو سره سره د ټاکنو ترسره کیدل ممکن دي، خو له وړاندې کړکېچن حالت د لا خرابیدو د مخنیوي لپاره کره پلان جوړونې ته اړتیا شته.

د ۲۰۱۹ کال د کروناویروس له امله د ناروغۍ مخفف دي. COVID-19 یو ډول انتاني ناروغی ده چې د کروناویروس (SARS-CoV-2) له امله رامینځته شوي، کوم چې په لومړي ځل د ۲۰۱۹ کال په وروستیو کې په انسانانو کې کشف شو. داسې انکیرل کيږي چې ویروس لومړی ځل په چین کې د هوښی ولایت په مرکز واهان کې د سمندري حیواناتو او چرکانو د پیږیدو په مارکېټ کې د پانګولیز^{۱۱} خفاش په واسطه انسانانو ته لیږدول شوی وي. دا ناروغی په چټکۍ سره په ټوله نړۍ کې خپره شوې او د روغتیا نړیوال سازمان^{۱۲} لخوا د ۲۰۲۰ کال د مارچ په ۱۱ مه نېټه د نړۍ په کچه د یوې پانډمۍ په توګه وپېژندل شوه.

د دې لیکنې پر مهال د نړۍ په کچه د کروناویروس (COVID-19) نږدې څلور میلیونه قضیې په ۲۱۲ هیوادونو کې ثبت او تایید شوي چې لدې جملې نه ۲۷۰,۰۰۰ څخه ډیرو خلکو خپل ژوند له لاسه ورکړی دی.

د روغتیا نړیوال سازمان په وینا^{۱۳}، په کروناویروس اخته کسانو ښکاره ښې عبارت دې له تېبې، ټوخی، د ساه لنډې یا تنفسي ستونزې. د ناروغیو د کنټرول او مخنیوي لپاره د امریکا متحده ایالاتو مرکز^{۱۴} (CDC) بیا د عضلاتو درد، سردردی، د ستوني دردونه، ریډیدل او د خوند او بوی له لاسه ورکول هم د COVID-19 احتمالي ښانې بللې دي.

که څه هم پدې اړه ارقام په بیلابیلو څېړنو کې توپیر لري، داسې انکیرل کيږي چې د نوي کروناویروس باندې اخته شوي لویه سلنه کسان د ناروغۍ هېڅ ښې و نه لري یا یوازې خفیفې ښې ولري. شواهدو په ګوته کړي چې حتی هغه کسان چې د ناروغۍ هېڅ ډول ښې ښانې نلري او یا خفیفې ښې لري- د ناروغۍ د ښکاره کیدو نه یو څو ورځې وړاندې هم ناروغی بل کس ته لیږدولی^{۱۵} شي. همدا راز د دې امکان هم موجود دی چې په کروناویروس اخته کسان چې د ناروغۍ هېڅ ډول ښې ښانې و نلري خو آزمونه یې مثبت وي د یو "پټ لیږدونکي"^{۱۶} په توګه عمل وکړي؛ چې د دې ویروس دا راز خصوصیت د ناروغی خطرونو د راټولولو تګلارې پیچلې کړي دي. شواهدو دا هم څرګنده کړې ده چې د SARS CoV-2 ویروس له اخته کیدو بیا د ښو ښانې تر ښکاره کیدو موده له دوه څخه تر ۱۴ ورځو پورې غځيږي^{۱۷}.

په سختو حالتونو کې انتان کولای شي د سږو پړسوب (شدید سینه بغل)، تنفسي رغ سندوم او حتی د مړینې لامل شي. زاره کسان او هغه خلک چې د جدي روغتیايي شرایطو سره مخ دي، د دې ناروغۍ ترټولو زیان منونکي او جدي خطر سره مخ کسان دي^{۱۸}. که څه هم د واکسین ترلاسه کولو یا د کروناویروس درملنې لپاره څو کلینیکي آزمونه روانې دي خو د دغې لیکنې خپرولو پر وخت د یادې ناروغۍ لپاره کوم واکسین یا تصویب شوې درملنه نده ترلاسه شوې.

د خپریدو څرنګوالی

د روغتیا نړیوال سازمان^{۱۹} (WHO) او د ناروغیو د کنټرول او مخنیوي لپاره د امریکا متحده ایالاتو مرکز^{۲۰} (CDC) د شواهدو پر بنسټ، د کروناویروس د خپریدو اصلي لاره د فیزیکی نږدې واټن پر وخت کې د یو کس بل کس سره تماس دی. ویروس کولای شي د خولې، پوزې او یا ښایي د سترګو له لارې د تنفسي څاڅکو په ذریعه (د ټوخی، پریچیا یا خبرو) په وخت کې له یو کس نه د بل کس بدن ته دننه شي. د کروناویروس دا ډول طبیعت دغه ناروغی د ایولا په پرتله کوم چې په عمده ډول د بدن د مایعاتو لکه خولې، کانګې او وینې له لارې خپريږي، خورا یوه ساري ناروغی په ګوته کړې ده.

کروناویروس د غیر مستقیم تماس له لارې هم خپریږي؛ وروسته له هغه چې یو کس په ویروس ککړ یو توکي یا سطحې ته لاس وو وړي او بیا خپل لاس په خولې، پوزې او یا هم په سترګو ووهي نو ویروس د هغه بدن ته دننه کیږي. د ټاکنو چارواکو، رایې ورکوونکو، نوماندانو او څارونکو ترمنځ د اسنادو، فورمونو او نورو توکو د راکړه ورکړه او د عادي وسایلو لکه د ګوتو ښان ماشین او یا د رایې ورکولو دستګاوې د کارولو له امله، د غیر مستقیم خپریدو خطرونه ډیر واضح دي او باید په جدي ډول په پام کې ونیول شي.

پر بیلابیلو توکو د کروناویروس SARS-CoV-2 یا COVID-19 د ژوند دوام د موادو نوعیت پورې اړه لري لکه څنګه چې لاندې جدول کې ښودل شوي^{۲۱}:

۲ شکل: پر هره ماده کې د کرونا وېروس د دوام موده

ماده	د شيانو مثالونه	د دوام موده
المونيم	فلزي قوطي او د دروازو دستگيرونه	۲ - ۸ ساعته
د کارتن تختي	د رايې ورکونې صندوقونه او غرځي	۲۴ ساعته
سپرامیک	کاشي تيرې، دستشوی او مودونه	۵ ورځې
د زنګ ضد مس	پايپ لاینونه او برقي وسایل	۴ ساعته
شيشې	کرکې، شيشې او محافظتي پردې	له ۵ ورځو زيات
راپر	طبي (جراحي) دستکشې	له ۸ ساعتونه لږ
فلز	د دروازو قلفک او کرکې	۵ ورځې
کاغذ	رايې پانې، د رايې پاڼو صندوقونه، فورمي او پېژند کارتونه	۱ - ۵ ورځې
پلاستیک	سوچ بورډونه، لمسي لارښوني او قلمونه	له ۵ ورځو کم
د زنګ په مقابل کې مقاوم فلزونه	د آيو شيردان او آبرونه	۴۸ ساعته
لرکي	ميز، څوکې، دروازې او کتارې	۴ ورځې

د kampf G, Todt D, Pfaender S, Steinmann E. معلوماتو پر بنسټ

موخه او جوړښت

دا ليکنه چې د ټاکنو شنونکو او عامې روغتيا کارپوهانو تجربې منعکس کوي، پدې موخه چمتو شوې چې د روغتيابي ناوړينو په جريان کې او په ځانگړې توگه د کرونا وېروس (COVID-19) د ناروغۍ پرمهال د ټاکنو د لارښه تنظيم او پلان کولو لپاره له ټاکنيزو بنسټونو سره ملاتړ وشي. د دې ليکنې موخه نه يوازې د رايې ورکوونکو او ټاکنيزو چارواکو روغتيا پر وړاندې د خطرونو راکول دي، بلکې د ډيموکراتيک بهير پر وړاندې د احتمالي خطرونو راکول هم دي چې د ټاکنو د څنډيدو او يا لغوه کيدو لامل گرځي او کيدای شي د دقيقو پلان جوړولو له لارې له هغو نه مخنيوی و شي. د لاندې کړنو په ترسره کولو سره کيدای شي د خطرونو کچه راتينه شي:

- د ټاکنو تنظيم ادارو لپاره د داسې يو چوکاټ جوړول چې د ټاکنو بهير په بيلابيلو پړاونو کې د عامې روغتيا په اړه غور وکړي.
- د عامې روغتيا پر وړاندې ننګونې په ځانګړی ډول د هغو ننګونو د نوعيت او ماهيت په اړه بحث وشي چې د کرونا وېروس له امله د ټاکنو په جريان کې رامینځته کيږي؛
- د مشروع ټاکنو لپاره د ځانګړيو فعاليتونو په جريان کې د عامې روغتيا خطرونو کولو لپاره وړانديزونه او تګلارې په کوته شي؛
- د خطرونو راکولو د تګلارې پلي کولو لپاره سرچينې او اړين تدارکات په کوته شي؛ او
- د وړانديز شويو تګلارو پلي کولو د کيفيت سنجش او څارنې لپاره لنډمهاله ميتودونه جوړ شي.

دا ليکنه عمومي وړاندیزونو سره چې د ټاکنو په ټولو فعاليتونو کې بايد په پام کې ونېول شي، پيل کيږي او بيا د ټاکنو بهير د بيلابيلو پړاونو د فعاليتونو لکه د ټاکنو وړاندې، د ټاکنو ورځ او د ټاکنو وروسته فعاليتونه لپاره ځانګړې څرګندونې وړاندې کوي. ليکنه د وړاندیزونو د پلي کيدو پايلو د ارزونې لپاره د احتمالي روښونو په وړاندې کولو سره پای ته رسيږي.

- د ټاکنو پلان جوړونه او منابعې
- د نوماندانو نوم ليکنه
- ټاکنيزې مبارزې
- د رأيې ورکونکو روزنه
- د رأيې ورکونکو نوم ليکنه
- د رأيې اچونې محلاتو د کارکونکو استخدام او روزنه
- ملي او نړيوالو څارونکو او د سياسي ګوندونو استازو ته د باور ليک صادرول

موندنې او مهم وړاندیزونه

د کروناوېروس (COVID-19) خپرېدو د روغتيايي خطرونو د کولو په اړه عمومي څرګندونې

د ټاکنو په بيلابيلو پړاونو کې د خلکو تر مينځ مستقيم تماس رامینځته کيږي چې دا کار د کروناوېروس د خپرېدو لامل ګرځي. د ټاکنيزو سيستمونو نړيوال بنسټ (IFES) يو تحليل چې د ايپولا خپرېدو پر وخت کې په لايبريا کې جوړ شوی دا په ډاګه کوي چې د ټاکنو بهير په ترڅ کې له ۴۰ څخه ډير پړاونه، ځايونه او وسايل شته چې د وېروس د خپرېدو خطر زياتوي. همدا راز تماسونه يوازې د ټاکنو ورځ پورې محدود ندې بلکې د ټاکنو په ټولو پړاونو کې ترسره کيږي.

د کروناوېروس د خپرېدو ځانګړو طريقو ته په پام سره، ټول هغه لارښوونې او وړاندیزونه چې په لاندې برخو کې پرې بحث شوي، د لاندې مقاصدو لپاره کارول کيږي:

- د يو کس بل کس سره د تماس مخنيوی يا کول؛
- عادي وسايلو او توکو سره په وېروس اخته کسانو د تماس مخنيوی يا کول؛ او
- په وېروس ککړو شيانو سره د خلکو د تماس څخه مخنيوی يا کول.

د يادونې ده چې چارواکي بايد د ټاکنو فعاليتونه په پراخه کچه پلان کړي او موخه يې د پورتنیو اهدافو ترلاسه کول وي؛ ځکه چې احتياطي اقدامات د خطرونو کچه راتټوي. په داسې حال کې چې د ټاکنو د تنظيم ادارې د ټاکنو بيلابيلو پړاونو لپاره د وسايلو چمتو کولو او نويو کړنلارو د عملي کولو لپاره محدود وخت او سرچينې لري؛

نو لدې امله، دا اړینه ده چې د خطر راکولو هڅې د سرچینو د معقول کارونې لپاره د هراړخیزې تګلارې یوې برخې په توګه د COVID-19 خطر ارزونې په جریان کې وپېژندل شي. دا اقدامات کولای شي د کروناویروس د خپریدو خطر د پام وړ کچې ته راټیټ کړي او د ټاکنو په ترڅ کې په ویروس د اخته کیدلو په اړه د خلکو د اندېښنې هم لږ شي؛ خو پدې شرط چې دا اقدامات په سمه توګه تعقیب او عملي شي؛ که نه نو، د رایې ورکونکو د ګډون کچه به په ټی سارې توګه راټیټه او د پایلو مشروعیت به تر پوښتنې لاندې راوړل شي.

"اړینه خو دا ده چې د خطر راکولو هڅې د سرچینو د معقولې کارونې لپاره د هراړخیزې تګلارې د یوې برخې په توګه د COVID-19 خطر د ارزونې په ترڅ کې وپېژندل شي."

د یو کس بل کس سره د تماس نه مخنیوی یا راکول

د COVID-19 د خپریدو خطر د راکولو یوازینې ساده او خوندي لار د خلکو ترمنځ د فزیکي واټن رعایت کول دي؛ تر ټولو معقول چلند "نورو سره د تماس څخه ډډه کول او د فزیکي واټن ساتل" په ګوته شوي دي. اړین واټن ساتل د ویروس خپریدو کچې پورې اړه لري. اوس مهال د روغتیا نړیوال سازمان^{۲۲} له یو بل نه شاوخوا ۳،۳ فټ (یو متر) واټن ساتلو سپارښتنه کوي، خو د ناروغیو کنټرول او مخنیوي لپاره، د امریکا متحده ایالاتو مرکز (CDC)^{۲۳} بیا د یو بل ترمنځ د شپږ فوټه (۱،۸ متره) واټن ساتلو سپارښتنه کوي. د امکان په صورت کې د ټاکنو د تنظیم ادارې کولای شي لدې هم پراخ واټن په پام کې ونیسي. پداسې حال کې چې شپږ فوټه واټن نسبتاً خوندي ښکاري، یوې وروستې څېړنې^{۲۴} په ډاګه کړې چې د کروناویروس شاخګې د توخې او پرېچې له امله تر ۲۷ فوټه (اته متره) واټن پورې هم خپریږي. دا ښیي چې د فزیکي واټن د ساتلو سربېره، ټول وګړي باید خپل تنفسي حفظ الصحې ته پام ولري او د توخې په وخت کې اساسي اصول مراعت کړي^{۲۵}. (د بیلګې په توګه د توخې او پرېچې په وخت له دستمال څخه استفاده وکړئ او بیا هغه په خوندي توګه لرې کړي) او نورو ته د نږدې کیدلو په صورت کې خپل ماسک ولري. د ماسک کارولو لپاره د ځانګړو شرایطو په اړه نور جزئیات کولای شي د "ټاکنو پلان جوړونې او منابعې" برخه کې وموندې.

د فزیکي واټن ساتلو په اړه د وړاندیزونو عملي کول ښایي په تړلو ځایونو کې، جېرې چې رایې ورکونکي مرستې ته اړتیا ولري او یا په هغو هیوادونو کې چې له یو بل سره د نږدې کیدو عادت لري، ګران کار و اوسېږي. که خلک پدې اړه خپل پام وساتي، د فزیکي واټن د ساتلو لپاره پوسترونه ولګول شي او د قطارونو ترمنځ د یو بل سره د تماس نیولو څخه ډډه وشي، نو هرو مرو چې د ویروس خپریدل به د پام وړ کچې ته راټیټ شي. دغه لارښوونې باید د ټاکنو چارواکو د روزنې او همدا راز د ټاکنیز کمپاین او د رایې ورکونکو د روزنې په موادو کې شاملې کړای شي. کولای شي پدې اړه نور جزئیات د "د رایې ورکونکو روزه" په برخه کې پیدا کړي.

عادي وسایلو سره په کرونا اخته کسانو د تماس څخه مخنیوی یا راکول

که څه هم طبي ټولنه پدې باور نده چې د ویروس غیرمستقیم لیږد د ناروغۍ اصلي طریقه ده خو ښایي یو کس د یو منتن توکي یا سطحي سره د تماس وروسته خپل لاسونه په خولې، پوزې او یا هم په سترګو و وهې او په ناروغۍ اخته شي. د ټاکنو د تنظیم ادارې کولای شي د خطرونو د کچې راټیټولو لپاره یو راز اقدامات ترسره کړي ترڅو وسایلو سره د تماس کچه راټیټه کړي او د امکان په صورت کې د تماس پرته میکانیزمونو په کارولو سره ډاډ ترسره کړي چې یوازې هغه کسان پر وسایلو او شیانو لاس وهلې شي چې لاسونه یې وینځلي او پاک کړي وي. د ناروغیو کنټرول او مخنیوي لپاره د امریکا متحده ایالاتو مرکز او د روغتیا نړیوال سازمان د لاسونو وینځلو لپاره دوې لارې غوره کړې دي:

- اوبه او صابون: لږ تر لږه د ۲۰ ثانیو لپاره لاسونه په اوبو او صابون و مینځل شي؛ او / یا
- ۶۰ سلنه الکل لرونکي محلولونه: له دغو محلولونو څخه د لاسونو د وینځلو او د سطحو د پاکولو لپاره کار واخیستل شي.

که څه هم په غربي آفریقا کې د ټاکنو تنظیم ادارو د ایولا ویروس سره د مقابله په خاطر له (۰،۰۵) سلنه کلور محلول څخه کار اخیستلی ده، خو د روغتیا نړیوال سازمان د لاسونو وینځلو لپاره د دې محلول کارولو سپارښتنه نه کوي^{۲۶} ځکه چې دا محلول د لمر وړانګو په مقابل کې ژر خرابیږي. همدا راز یاد سازمان موندلې ده چې د دغه محلول د کارولو له امله د روغتیايي کارکونکو ترمنځ تنفسي ستونزې په ګوته شوې دي^{۲۷}؛ ځکه نو د لاسونو د تعقیب لپاره د ۰،۰۵ سلنې نه د لوړ کیفیت محلول ته اړتیا لیدل کیږي.

په ویروس ککړو شیانو سره د خلکو د تماس څخه مخنیوي یا کول

سربېره پر دې چې د لاسونو د تعقیب کولو طریقه پورته ذکر شوې، همه خبره دا ده چې د وسایلو او سطحو (پوړونو) د پاکولو څخه هم ډاډ ترلاسه شي ترڅو د ناروغۍ لامل له مینځه یوړل شي. دا کار د اوبو او صابون او یا هم د میکروب ضد نورو محلولونو په ذریعه ترسره کیدای شي؛ لکه ۶۰ سلنه الکل لرونکي محلولونه، ۰،۵٪ هایدورجن پرواکساید، ۰،۵٪ سودیم هایپوکلراید او ټول هغه د میکروب ضد نور مواد چې د کروناویروس پر وړاندې اغېزمن ثابت شوي وي^{۲۸}. بله طریقه دا چې

ټولو هغو ککړو وسایلو او سطحو باندې د یو څو ورځو لپاره لاس و نه وهل شي ترڅو ویروس په خپله غیر فعال شي. څرنګه چې د نیمې صحنې په چوکاټ کې ښودل شوي، په کروناویروس د توکو، وسایلو او سطحو د ککړتیا کچه او د غیرفعال کیدو موده د چاپیریال، رطوبت، تودوخې او د شیانو نوعیت پورې تړلي ده^{۲۹}.

کیدای شي په ویروس منن شویو شیانو او سطحو سره د تماس نه د مخنیوي په خاطر له دستکشو نه استفاده وشي خو باید وویل شي چې ویروس د دستکشو پرمخ د اوږدې مودې لپاره پاتې کیږي؛ نو په لاسونو د دستکشو په صورت کې باید خپل مخ لمس نشي؛ دستکشې باید په منظم ډول تبدیلی شي او استفاده شوې دستکې باید په خوندي توګه لرې کړای شي. همدا راز د ټاکنو د تنظیم ادارې دې په بیلابیلو سایزونه کې د ځان ساتنې د وسایلو [بڅښنه او نارینه سایزونه] له شتون څخه ډاډ ترلاسه کړي. د یادې ده چې د دستکشو پر ځای په دوامداره توګه د لاسونو وینځلو ته ترجیح ورکول کیږي.

روغتیايي چارواکو او نورو اړوندو بنسټونو سره همغږي

د ټاکنو د تنظیم ادارې اکثرًا د ټاکنو وړاندې له نورو ملي او سیمه‌ایزو چارواکو سره د همغږي رامینځته کولو لپاره د ټاکنو کډ عملیاتي مرکزونو جوړوي. په معمول ډول په دې مرکزونو کې تر ډیره بریده د بیلابیلو امنیتي او اطلاعاتي ادارو کارکوونکې سره راټولېږي ترڅو د سوله‌ایزو ټاکنو د ترسره کولو څخه ډاډ ترلاسه شي؛ خو په یو شمېر نورو ځایونو کې بیا ګڼ شمېر دولتي ادارې په دې برخه کې ګډون کوي. در عامې روغتیا د ناروین په ترڅ کې په تیره بیا د کروناویروس د پانډمې پر وخت، روغتیايي کارکوونکي باید په دې مرکزونو کې رغنده رول ولوبوي.

که څه هم د ټاکنو د تنظیم ادارې د ټاکنو بهیر اړوند د همغږي هڅو مشري کوي؛ خو د کروناویروس د پراخ والی او په ورځینې ژوندانه د هغه اغېز په پام کې نیولو سره، ډیری هیوادونو ځانګړې کاري ډلې جوړې کړې دي چې د هیواد په کچه لوړ پوړې چارواکي پکښې شامل دي. دا ډول کاري ډلې چې لومړی وزیر یا د ولسمشر مرستیال پکښې ګډون ولري، پېشمېره کې او اغېزې لري؛ لکه د مراتبو د سلسلې ګډون او د اړتیا وړ بودیجې سم د لاسه ترلاسه کول. کله داسې هم کیدای شي چې دا ډلې د تخنیکي ماهیت پر ځای، بشپړ سیاسي وضعیت غوره کړي، خو د ټاکنو د تنظیم ادارې باید خپلو قانوني دندو ته چې د ډیموراتیکو ټاکنو ترسره کول دي، پام وکړي.

پرتله لدې چې په پای کې ټاکنې ترسره کیږي او که نه، د ټاکنو د تنظیم ادارې باید پر دریو دندو تمرکز وکړي؛ ترڅو د خپل ګډون کچه اوچته او له نورو دولتي ادارو سره د همغږۍ نه پوره ګټه ترلاسه کړي. د عامې روغتیا ناروین په ترڅ کې د ټاکنو تنظیم کوونکو ادارو لپاره درې اقدامونه له خورا اهمیت څخه برخمن دي.

- **د عامې روغتیا له کارپوهانو او چارواکو سره د خطرونو یوه ګډه ارزونه** ترسره کړي ترڅو د ټاکنو په ټولو پړاونو کې د ویروس د خپریدو خطر کچه په ګوته شي. دا ارزونه به د نورو ارزونو سربېره یوه ارزونه وي چې د ټاکنو د تنظیم ادارو لخوا د ټاکنو د سلامتیا لپاره مخکې ترسره شوې دي (د بیلګې په توګه: د فساد، سیستماتیکې لاسوهنې او درغلې څخه مخنیوی)؛
- **د ارزونې د موندنو پر بنسټ او له کاري شریکانو (سیاسي ګوندونو، مدني ټولنو او څارونکو ډلو) سره په سلا مشورو د خطر کولو یو پلان جوړ کړي؛** پدې پلان کې باید په لایکو او کړنلارو کې د اړینو بدلونونو راوستلو او ټاکنیزو چارواکو او نورو ښکېلو خواوو ته د هغوي د دندو ترسره کولو په موخه د اضافي اړتیا وړ موادو برابرولو په اړه تفصیل ورکړل شي. په بعضي شرایطو کې ښايي قانوني اصلاحات هم په پام کې ونیول شي^{۳۰}. همدا راز د ټاکنو د تنظیم ادارې دې ته اړ دي چې د ناروغۍ په اړه د عامه پوهاوی یو پلان جوړ او د ویروس خپریدو د خطر راکمولو په برخه کې د خپلو اقداماتو په اړه خلکو ته معلومات ورکړي.
- **د ویروس خپریدو خطر په اړه د عامه پوهاوي پلان دې د ټاکنو په نوی جوړ شوي عملیاتي پلان کې شامل کړای شي.** پدې کار سره به تر ډیره بریده د ټاکنو مهال ویش او بودجې نویو کولو ته هم اړتیا پيدا شي.

د ټاکنو ځنډولو، د ټاکنو مهال ویش او په نورو قانوني موادو کې د بدلونونو په اړه څرګندونې

په نړۍ کې د کرونا وایروس (COVID-19) د خپریدو له امله نږدې ۶۰ هیوادونو خپلې ملي او سیمه ییزې ټاکنې لدې امله ځنډولې چې په لویو پیښو کې د ویروس د خپریدو پراخ ګواښ موجود دی او د ټاکنو د تنظیم ادارې پدې نه توانېږي چې خطرونه د منلو وړ په کچه کنټرول کړي؛ ځکه نو د اوضاع د لا خرابیدو له امله د ټاکنو د ترسره کیدو مسئولیت په غاړه نه اخلی. که څه هم دا ډول ځنډونه ځینې وختونه د رایې ورکونکو او ټاکنیزو چارواکو د سلامتیا لپاره غوره پریکړه بلل کیدای شي، خو ښایې چې دا کار سیاسي لاسوهنې او له قدرت څخه ناوړه ګټه اخیستنې ته لاره هواره کړي.^{۳۱} کیدای شي چې سیاسي مشران د عامې روغتیا ناوړن د ټاکنو ځنډولو لپاره د یوې پلمې په توګه وکاروي او په داسې نازکه شیبو کې خپل واکونه وغزوي او ډیموکراتیک اصول زیاتمن کړي. که چېرې د ټاکنو ځنډول د وګړو سلامتیا لپاره یوازینی د حل لار وي، نو د ټاکنو د تنظیم ادارې او د عامې روغتیا چارواکي باید د داسې ځنډ د اداره کولو لپاره قانوني لارې چارې په ګوته کړي. د خطرونو ارزونه دې ترسره کړي او د امکان په صورت کې د عامې روغتیا چارواکو او د ټاکنیزو ملګرو په همغږۍ سره دې د راتلونکې لپاره د ټاکنو پلان جوړ کړي. همدا راز وګړو سره دې د داسې یوې پریکړې په اړه دلایل شریک کړي او عامې روغتیا ته د ورپېښو خطرونو د کمولو لپاره د اقداماتو په اړه دې خپلو شریکانو ته معلومات ورکړي.

د ټاکنو نېټې په اړه څرګندونې

کله چې د ټاکنو لپاره یوه نېټه تعیین کیږي نو د هوا حالاتو په کېدون یو شمیر عوامل دې په پام کې ونیول شي. د مثال په توګه ټاکنې باید په معتدله هوا او وچ موسم کې ترسره شي؛ ترڅو رایې ورکونکي وکولای شي په پراښتو ځایونو کې سره راټول او په سر پټو ځایونو کې له راغونډیدلو څخه مخنیوی وشي. که چېرې ناروغی د میاشو، مچيو یا نورو حشراتو په واسطه انسان ته انتقالیږي، نو چارواکي باید د دغو ناقلینو د قوي فعالیت وخت په پام کې ونيسي. د تودوخې لوړه درجه د ویروسونو په تېره بیا د اغلوزا لپاره چې د زکام سبب کیږي مناسبه نده؛ څرنګه چې د سارس ویروس خپریدل هم په ۲۰۰۳ کال کې د تودوخې د لوړېدو له امله کم شول. پداسې حال کې چې ځینې کارپوهان تمه لري چې د هوا له تودوخې سره^{۳۲} به په متحده ایالاتو او اروپا کې د کرونا وایروس په خپریدو کې لږ کمښت راشي؛ خو دا لا روښانه نده چې آیا دا کمښت به د پام وړ وي او که نه، ځکه چې په سویلي نیم کره کې د ناروغی خپریدل ښیې چې د تودوخې لوړه درجه د کرونا وایروس د کنټرول لپاره کافي نده.

د ټاکنو نېټې او ټاکنیزو فعالیتونو په اړه پریکړې په ترڅ کې باید د ناروغی خپریدل په پام کې ونیول شي. د روغتیا نړیوال سازمان (WHO) د کرونا وایروس له امله رامینځته شوې ناروغی خپریدل په څلورو کنګوری ویشلې دي^{۳۳}: (۱) هېڅ پیښه؛ (۲) لږ پیښې؛ (۳) د کلسټر په ډول پیښې؛ او (۴) د ټولنې په کچه د ناروغی خپریدل چې دا تر ټولو سخت کنګوری ده چې په ترڅ کې د هیواد په بیلابیلو برخو کې بې تړاوه کلسټر ډوله پیښې په ګوته کیږي. هغه اقدامات لکه ګرځندیز او د سفر محدودیتونه چې د ویروس خپریدو په خورا سختو پیښو کې د دولتونو لخوا عملي کیږي، د مخامخ (حضورې) ټاکنو ترسره کول ناشوني کوي.

د ټاکنو د تنظیم ادارې باید په سیمه یا هیواد کې د ناروغی د خپریدو پړاونه په پام کې ونيسي. د راپور شویو ارقامو اعتبار ته په کتو او د هیواد یا سیمې په کچه د پیښو د لوړېدو په پام کې نیولو سره اړوندو چارواکو ته دا موضوع په ډاګه کیږي چې د ناروغی پیښې مخ په زیاتیدو، ثابتې او یا مخ په کمیدو دي. که څه هم دا تغیرات په یوازې توګه د ټاکنو امنیت تضمین کولای شي، ځکه چې ښایې د ناروغی نوې څپې رامینځته شي؛ خو په هر صورت، د پیښو کمښت د ټاکنو لپاره یوه خوشبیننه سناریو وړاندې کوي.

وروستې خبره دا چې د ټاکنو ترسره کولو په صورت کې باید د هیواد روغتیايي سیستم جوړښت او وړتیا او د ټاکنو په ترڅ کې د روغتونونو د خدمتونو وړاندې کولو د تمې وړتیا په پام کې ونیول شي. که چېرې په روغتونونو کې د بسترونو او مصنوعي فوس دستګاوو لپاره غوښتنې او اړتیا د هیواد په کچه اعظمي حد ته ورسېږي، نو بیا د ټاکنو ترسره کول په روغتیايي سیستم بار زیاتوي او ښایې چې دا سیستم فلج او یا له مینځه یوړل شي. له بل پلوه د ټاکنو ترسره کول به د روغتیايي مرکزونو څخه د ځان ساتنې وسایلو سرچینې خپل اړخ ته کش کړي او روغتیايي ستونزې به له زیاتې شي.

د اضافي موادو، وسایلو او تجهیزاتو په ګوته کولو او اخیستلو په اړه څرګندونې

که چېرې د ټاکنو موډل کې بدلون راځي یعنې ټاکنې په حضورې (مخامخ) شکل نه بلکې په مجازي (لږې واټن) شکل ترسره کیږي، نو پدې صورت کې د ټاکنو د تنظیم ادارې دې ته اړتیا پیدا کوي ترڅو د وسایلو یا تجهیزاتو په پېرودلو کې یو لړ بدلونونه رامینځته کړي. د بیلګې په توګه، تر هغه ځایه چې قانوني چوکاټ اجازه

ورکوي که چیرې ټاکنې په مجازي توګه ترسره شي، نو د پُستې یا ناسبو رایو د کارولو لپاره به ډیرو پاکټونو ته اړتیا وي؛ همدا راز د پُستونو مصرف به لوړ شي او د رایو د پروسس لپاره به پراخو ځایونو او د اضافي کارکوونکو استخدام او روزنې ته اړتیا ولیدل شي. یو ځل چې د ټاکنو کړنلارې په آنلاین سیستم کې دننه شي نو د یو ډیر خوندي محافظتي سیستم پیروډلو او نصبولو ته به هم اړتیا وي.

که چیرې ټاکنې په حضوري شکل هم ترسره شي، نو بیا به هم د ټاکنو د تنظیم ادارې د یو لړ اضافي وسایلو پیریدو ته اړتیا ولري ترڅو د رایې ورکوونکو او نوماندان د نوم لیکنې او رایې ورکونې بهیر کې د ناروغۍ د خپریدو خطر کم کړي. مهمه خبره دا ده چې مناسبې سرچینې تشخیص شي، عرضه کوونکي په ګوته او پیروډل په روغتیا او چټکۍ سره بشپړه شي؛ ځکه نو هر شی به پر خپل وخت او لازم کیفیت تیار وي. په ځانګړي ډول د پراخو پیښو لکه کرونا ویروس پانډمۍ په ترڅ کې ښايې د تدارکاتو سلسله د نړیوالۍ غوښتنې د زیاتیدو او یا د ځنیو شرکتونو د لنډ مهاله تړل کیدو له امله له ستونزو سره مخ شي. لدې امله، سپارښتنه کېږي ترڅو ټاکنیز چارواکي د ټاکنو ترسره کیدو په اړه د پریکړې کولو وړاندې د ټولو اړینو وسایلو د شتون او پر وخت تسلیمیدو څخه ډاډ ترلاسه کړي. د اړتیا وړ توکو لپاره د تدارکاتو لړۍ باید په مطلوب ډول د رایې ورکونې موادو - چې له وړاندې په هیواد کې تیار شوې دي - د تدارکاتو په سلسله کې شاملې شي.

لکه څرنګه چې مخکې یادونه وشوه د کرونا ویروس د خپریدو خطر کولو لپاره ښايې د رایې اچونې مرکونه لاندې توکو ته اړتیا ولري:

- **صابون یا الکل لرونکي محلول چې د لاسونو پاکولو او تعقیم لپاره کارول کېږي او د تعقیم نور تائید شوي محصولات چې د سطحو پاکولو لپاره ترې استفاده کېږي.** د اړتیا وړ هر محلول مقدار د رایې ورکوونکو او رایې اچونې محلولونه د شمیر او نورو حضورې فعالیتونو پورې، چې د ټاکنو د تنظیم ادارې یې د ترسره کولو تمه لري، تړلی دی. (د بیلګې په توګه: د رایې ورکوونکو د نوم لیکنې پیښې، د رایې اچونې محلاتو د کارکوونکو روزنه) که څه هم د ټاکنو پر ورځ د رایې ورکوونکو شمیر ۱۰۰ سلنې ته نه رسېږي خو بیا هم د ټاکنو د تنظیم ادارې باید د حداکثر رایې ورکوونکو لپاره اهتمامات په پام کې ونیسي.
- **ماسک:** که په سم شکل جوړ او استفاده شي نو د تنفسې څاڅکو د ذراتو د یوه مشخصې سلنې مهار کولای شي او شاوخوا کسانو ته د ویروس د انتقال چانس کم وي. په مطلوبو شرایطو او د محصولاتو نامحدودې عرضې ته په کتو سره د N95 تنفسي دستګاوې^{۲۴} د اغیزمنتوب له کبله یو ښه انتخاب دی. آل دا چې جراحي ماسکونه د دغو دستګاوو په پرتله، دومره اغیزمن ندې خو بیا هم د ویروس خپریدو په مخنیوي کې مرسته کولای شي. په نړیواله کچه د دغو وسایلو کښېنت ته په کتو سره د عامې روغتیا کارکوونکي باید د N95 دستګاوو او جراحي ماسکونو ترلاسه کول خپل لومړیتوب وګڼي. سربیره پر دې د ټاکنو د تنظیم ادارې باید نورې لارې هم په پام ونیسي لکه د رایې اچونې محلاتو د کارکوونکو او مسئولینو لپاره د تګلارې ماسکونو برابرول او د بودیجې شتون او رایې ورکوونکو ته د لاسرسۍ په صورت کې هغوی ته هم د دا ډول ماسکونه په پام کې نیول. د تګلارې ماسکونو د استفادې ترڅنګ، د لاس وینځلو لارښوونې هم باید خلکو ته ورکول شي. که چیرې د ټاکنو د تنظیم ادارې رایې ورکوونکو ته د ماسکونو د برابرولو توان و نلري نو هغوی باید په ټاکنیزو فعالیتونو د کډون په وخت کې د ماسک اغوستلو ته وهڅول شي. د ناروغیو کنترول او مخنیوي لپاره د امریکا متحده ایالاتو مرکز په کور کې د ماسک جوړولو په اړه یو شمیر لارښوونې وړاندې کړې دي^{۲۵}.
- د رایې اچونې محل هغو کارکوونکي لپاره چې په کرونا ویروس اخته رایې ورکوونکو سره په مستقیم تماس کې دي او یا د اړوندو رایې ورکوونکو سره مرسته کوي او فزیکي واټن ساتلې نشي باید د **مخ شفاف شیشه‌ای پوښ** په پام کې ونیول شي. همدا راز ګاڼه او مکرور اوریدونکي رایې ورکوونکي کولای شي د دا راز نازکو او نیمه شفافو ماسکونو په صورت کې هم د کارکوونکي د شونډو حرکات ولولي.
- **د رسي، طناب، نوار او ټاپو لکولو اقدامات کولای شي د ټاکنیزو فعالیتونو په ترڅ کې په قطارونو کې د فزیکي واټن په ساتلو کې مرسته وکړي.** نو لدې امله د رایې اچونې په هر محل کې د رایې ورکوونکو ترمنځ د نظم او قطار د سمبالتیا لپاره د پورتنو موادو د کارولو سپارښتنه کېږي. کیدای شي دا مواد په ډیرو لږو پیسو برابر شي خو د تیرو ټاکنو تجربو ته په کتو سره، د دغه راز موادو اندازه باید د چارواکو لخوا په ښه توګه سنجش شي. نوار یا طنابو باید د شپږ فُټ په مسافه کې له رسیو سره و تړل شي ترڅو په قطارونو کې د رایې ورکوونکو ترمنځ د فزیکي واټن په ساتلو کې مرسته وکړي. په قطارونو کې د ټاپو په سربښ کولو د رایې ورکوونکو د دریدلو ځای مشخص کیدای شي. سربیره پر دغو اقداماتو، د قطار کنترول کوونکي باید د رایې ورکوونکو ترمنځ د فزیکي واټن د مراعت کولو څخه ډاډ ترلاسه کړي.
- **شفافې شیشې یا جلا کوونکي دیوالونه کولای شي د ټاکنو په بیلابیلو پړاونو په تیره بیا د رایې ورکوونکو د نوم لیکنې او د هغوي د اسنادو تصدیق او لاس لیک کولو په ترڅ کې، د رایې ورکوونکو، د محل کارکوونکو او د ټاکنو چارواکو ترمنځ واټن خوندي کړي او د څاڅکو د انتقال څخه مخنیوی وکړي.** دغه راز دا شیشې باید په پر له پسې توګه تعقیم او خلک هغو سره د تماس څخه ډډه وکړي.
- **دستکشې د یو احتیاطي روش په توګه د محلولو کارکوونکو او نورو ټاکنیزو چارواکو لپاره په پام کې نیول کیدای شي ترڅو توکو او رایې ورکوونکو سره د هغوي د تماس مخه ونیول شي او تر کوم وخته چې دستکشې په لاس وي نو پر مخ د لاس وهلو نه ډډه وشي. دستکشې باید د لنډ مهال لپاره په لاسو وي او وروسته بیا و ایستل شي. د منابعو د شتون په صورت کې سپارښتنه کېږي چې د رایې اچونې هر محل لپاره یو قوطی ۵۰ دانهای دستکشې ورکړل شي ترڅو کارکوونکي وکولای شي هغه څو ځلې بدلي کړي. ټولې استفاده شوې دستکشې باید په مناسبت ډول لږې او په پوره ډاډ سره په سر تړلو صندوقونو کې واچول شي. څرنګه چې د محل کارکوونکو په پرتله د ټاکنیزو پړاونو په ترڅ کې د رایې ورکوونکو د تماس کچه ټیټه ده نو هغوي**

ته د دستکشو پر ځای د هر ټاکنیز فعالیت د ترسره کولو وړاندې او وروسته د لاسونو د وینځلو سپارښتنه کېږي. همدا راز د دستکشو^{۳۶} په لاس کول انسان ته د کاذب خوندیتوب^{۳۷} احساس ورکوي او دا کار توکو او سطحو سره د کارکوونکو د لا زیات تماس سبب ګرځي او د لاسونو وینځل هم ستونزمن کوي. که چېرې دستکشې په سمه توګه و نه ایستل شي نو د خطر ډیر چانس رامنځته کوي؛ پداسې حال کې که چېرې میلیونونه انسانان له هغو استفاده وکړي نو ستونزې ډیرې سترې وي.

■ **روڼیز مواد:** په ټولو عامه پېښو کې د رایې ورکوونکو او نورو کډون کوونکو لپاره په اغځوونو سینکار روغتیايي لارښوونو په شمول د روزنیزو موادو د برابرولو سپارښتنه کېږي. همدا راز پوستې د روښانه اغځوونو او په ملي ژبو د واضح پیغامونو په درلودو سره د رایې اچونې محلو دنده او بیرون وزرول شي. د ټاکنو چارواکي باید د اړوندو پوسترونو په انتخاب کې د عامې روغتیا چارواکو همکارې ترلاسه او د هغو د چاپ لپاره له اړوندو بنسټونو سره اړیکې ټینګې کړي. ښايې دغه راز پوسترونه د ملي او نړیوالو مؤسسو لخوا په وړیا توګه چاپ شي.

■ **رادیويي او ټولنیزو پیغامونه او د ټاکنو په اړه نورې عامه پوهاوی** باید په ساده او اغېزمنو روغتیايي لارښوونو سمبال او د رایې اچونې وړاندې، رایې ورکوونکو ته وړاندې شي. پدې اړه نور توضیحات د "**رایې ورکوونکو روزنې**" په برخې کې موندلی شي. دا پیغامونه باید د عامې روغتیا چارواکو سره په همکارۍ جوړ شي ترڅو د عامه خدماتو نورو پیغامونو سره د هغوي د مطابقت څخه ډاډ ترلاسه شي. کیدای شي نوي پیغامونه پدې اړه مخکښو پیغامونو کې ورکړد او د پخوانیو رسنیو له لارې خپاره شي ترڅو د بودیجې کسر کم کړي. پیغامونه باید د لاسرسي وړ فارمونو کې جوړ شي لکه د اشارې ژبه، غټ فونټ او سیمایزې ژبې پکښې په پام کې ونیول شي. د معلوماتو خپرولو د تګلارې پر بنسټ، دغه راز پیغامونه باید د موجود رسنیزو چینالونو له لارې ښځو، ځوانانو، معلولينو او نورو دودیزو ډلو ته و رسول شي.

که څه هم په غربي آفریقا کې د ایولا ویروس د خپریدو په ترڅ کې د تماس پرته حرارت سنج (ترامتر) کارول کټور ثابت شوی او یو شمیر هیوادونو د کرونا ویروس په ترڅ کې هم له هغو څخه استفاده کړې، خو پدې برخه کې بیا ډیر کټور ثابت شوي ندي. ښايې حرارت سنج کاذب مثبت یا منفي معلومات په ګوته کړي^{۳۸}، په تېره بیا که چا د تبې ضد درمل خوړلی وي؛ همدا راز نشي کولای په بې اعراضو کسانو کې د ویروس نښې نښانې تشخیص کړي. پداسې حال کې چې تبه د ایولا ناروغۍ لومړنۍ نښه ده او ناروغان تر هغه وخته پورې ساري ندي چې د ناروغۍ نښې و نه لري؛ خو وروستو شواهدو په ډاګه کړي چې په کرونا اخته کسان د ناروغۍ د نښو نښانو درلودلو پرته هم ویروس خپروي^{۳۹}. ځکه نو که چېرې منابعې کې وې، حرارت سنج ته باید لومړیتوب ور نه کړای شي.

د بودیجې او اضافي لګښتونو په اړه څرګندونې

د ټاکنو د تنظیم ادارې باید په پام کې ولري چې پورته ذکر شوي ټول اقدامات اضافي لګښتونه رامنځته کوي. د ناروغۍ د خپریدو څرنګوالي ته په ګټو سره، ښايې په سیمه یا هیواد کې نور سازمانونه هم دغه شان وسایلو ته اړتیا ولري چې دا کار په خپله د اړتیا وړ موادو د کمښت او د قیمتونو د لوړیدو لامل کېږي. سربېره پر دې د نویو وسایلو تمه کولو لګښتونه یوازینې غیر معمول لګښتونه ندي چې د عامې روغتیا ناورین له امله د ټاکنو په لګښتونو کې اضافه کېږي. که چېرې د یوې ناروغۍ د خپریدو په ترڅ کې حضورې ټاکنې ترسره کېږي، نو د ټاکنو د تنظیم ادارې باید د خلکو د یو ځای کیدو او د رایې ورکوونکو ترمینځ د فزیکي واټن د رامنځته کولو لپاره نوي روشونه په پام کې ونیسي. د نویو روشونو په ترڅ کې کیدای شي چې د نوم لیکنې مرکزونو د څو ورځو لپاره پرانستې پاتې شي؛ د رایې اچونې محلو د کارکوونکو لپاره په کوچنیو ډلو کې ډیرې روزنیزې برنامې ترسره شي او همدا راز د فزیکي واټن د ساتلو لپاره لوی ځایو اجاره ونیول شي.

سربېره پردې نویو تعدیل شویو پړاونو او د ځان ساتنې وسایلو د مناسبې استفاده په اړه د روزنې نویو شرایطو ته په ګټو سره، روزنیزې برنامې به ډیر وخت ته اړتیا ولري. ځکه نو ټول دغه اهتمامات له شک پرته چې د ټاکنو لګښتونه زیاتوي.

"د ټاکنو د تنظیم ادارې باید وګوري چې د دغو ټولو اضافي لګښتونه توان لري یا له خپلو همکارانو څخه د اضافي لګښتونو د برابرولو غوښتنه وکړي؛ همدا راز د مهمو اړتیاو د پېژندلو لپاره روغتیايي چارواکو سره همغږي رامنځته او خپل لومړیتوبونه په ګوته کړي."

د پای خبره دا چې که چېرې د ټاکنو د تنظیم ادارې د حضورې غونډو د بندلو پریکړه وکړي خو خپلو ټاکنیزو فعالیتونو ته د لرې واټن نه دوام ورکړي، نو دا کار په خپله د ټاکنو په لګښت کې زیاتوالی راولي. د بیلګې په توګه د ټاکنو د تنظیم ادارې باید د آنلاین سیستمونو، مجازي زدکړې، پښتني موادو او فورمونو او د هغو د ډاډمن امنیت لپاره پانګونه وکړي. د ټاکنو د تنظیم ادارې باید وګوري چې د دغو ټولو اضافي لګښتونه توان لري یا له خپلو همکارانو څخه د اضافي لګښتونو د برابرولو غوښتنه وکړي؛ همدا راز د مهمو اړتیاو د پېژندلو لپاره روغتیايي چارواکو سره همغږي رامنځته او خپل لومړیتوبونه په ګوته کړي.

د نوماندانو نوم لیکنه

د نوماندانو پستي نوم لیکنې په اړه څرگندونې

د نوم لیکنې بهیر، سیاسي گوندونو او خپلواکو نوماندانو پردې قادروي چې په ټاکنو کې خپل کبون ته رسمي بڼه ورکړي. د ټاکنو د تنظیم ادارې د ټاکنو ورځې لپاره چاپي یا برېښنايي رای پانې جوړوي او په دغه رای پانو کې د نوماندانو هغه معلومات لیکل کېږي چې د نوم لیکنې په ترڅ کې ترلاسه شوي دي. نو دا ډیره مهمه خبره ده چې د نوم لیکنې په ترڅ کې ټول معلومات به سمه توګه ثبت شي؛ ځکه چې ناسم معلومات د رای پانو په چاپ او منلو اغیزه کوي.

د هر هیواد ټاکنیز سیستم او د نوماندانو د نوم لیکنې لپاره نافذ قانوني چوکاټ ته په کتو سره، کیدای شي د نوم لیکنې بهیر تر ډیره بریده د ثبت شوي پست له لارې او یا هم په حضورې شکل ترسره شي. د پست له لارې نوم لیکنه د غوښتونکي لپاره لږ روغتیایي خطرونه رامینځته کوي او دا خطرونه په خپله د غوښتونکي او د هغه چارواکي لخوا په آسانې کنټرول کیدای شي چې د غوښتون لیکونو د پروسس مسئولیت په غاړه لري. څرنګه چې **(د رایې اچونې محل عملیات)** په برخه کې په تفصیل ویل شوي، هغه څوک چې په خپل کور کې د نوم لیکنې فورمونه ډک وي باید د کار په پای کې خپل لاسونه ومیځي او پاکتونه باید په خپله سرپښ شي. که پدې شکل پاکتونه موجود نه وي نو د عادي پاکتونو پرمخ دې ګواښنه ورکړل شي، چې هغه د خولې په لعاب (لارو) باندې سرپښ نشي او پرځای دې له یو سفنج څخه استفاده وشي چې د پاکټ د سرپښ ځای له یو بل سره سرپښ شي. بل خوا هغه چارواکي چې د پست له لارې دغه پاکتونه ترلاسه کوي باید له دستکشو څخه کار واخلی او د دستکشو پر وخت خپل مخ ته لاس ور نه وړي او همدا راز په محل کې له نورو سره فزیکي واټن په پام کې وساتي.

د نوماندانو حضورې نوم لیکنې په اړه څرګندونې

د نوم لیکنې ډیری پړاونه د نوماندانو حضور ته اړتیا لري ترڅو هغوي په ټاکلي وخت کې د اسنادو تسلیمې، د فورمونو لاسلیک او د رای پانو لپاره د خپل عکس اخیستلو لپاره اړوندې ځانګې ته حاضر شي^{۴۰}. په یو شمیر مواردو کې بیا د سیاسي ګوند د استاري یا شاهد حضور هم حتمي وي، چې دا کار د خلکو د ګډوډې لامل ګرځي. ځکه نو د ټاکنو د تنظیم ادارې باید د نوماندانو حضورې نوم لیکنې لپاره د ځای انتخابولو په وخت د قطارونو ترمینځ د فزیکي واټن ساتلو موضوع په پام کې ولري؛ همدا راز محل ته د خوندي نوتولو او راوتلو په اړه روشونه په سمه توګه تنظیم او د چارواکو د ناستې ځای او فزیکي واټن په پام کې ونیسي. نوماندان باید اړوندو ځانګو ته د نوتولو دمخه د لاس وینځلو ټول مناسب روشونه مراعت کړي. د محل د باندې د روغتیايي لارښوونو په اړه پوستې هم باید وڅرول شي.

همدا راز د ټاکنو د تنظیم هغه ادارې چې د نوماندانو د نوم لیکنې بهیر یې ته ډیره بریده کمپیوټرې کړی دی هم د نوماندانو د شخصي معلوماتو د لیکنې په وخت کې د هغوي لاسلیک ته اړتیا لري. نو د کرونا ویروس د خپریدو خطر د راکمولو لپاره په هغو ادارو کې چې د نوم لیکنې کمپیوټري سیستم کاروي، د تخنیکي وسایلو د کارولو، د اسنادو د راګرې ورکړې، د فورمونو د لاسلیک او د عکس اخیستلو په وخت کې دې له هغو تدابیرو څخه کار واخیستل شي چې **"د رایې ورکونکو نوم لیکنې"** په برخه کې بیان شوي دي. د ټاکنو د تنظیم ادارې باید د نوماندانو د نوم لیکنې بهیر په ترڅ کې د فزیکي واټن ساتلو، د لاس وینځلو او تنفسي حفظ الصحې د مراعت کولو په اړه د لارښوونو د عملي کیدو څخه ډاډ ترلاسه کړي. دواړه هم نوماندان او هم چارواکي باید و هڅول شي چې د اسنادو د پر له پسې راګرې ورکړې په وخت کې ماسک او دستکشو څخه استفاده وکړي او د عکس اخیستلو په وخت کې فزیکي واټن په پام کې ونیسي.

د نوماندانو نوم لیکنې لپاره د ملاتړیزو لاس لیکنو په اړه څرګندونې

په عمومي توګه احتمالي نوماندان مجبور دي چې د خپلو یو شمیر واجدو شرایطو ملاتړ کوونکو لاسلیکونه وړاندې کړي. د زرګونو لاسلیکونو حضورې راټولول او د ثبت کتاب کې د هغو رسول د کرونا ویروس د خپریدو خطر ډیر زیاتوي؛ ځکه چې لاسلیک کوونکي او لاسلیک راټولوونکي له یو بل مقابل عمل کوي او دواړه خواوې په ټوکو لاس وهي. نو د امکان په صورت کې د ټاکنو د تنظیم ادارې باید د اړتیا وړ لاسلیکونو شمیره راټیټه کړي او یا اجازه وکړي چې لاسلیکونه د یو خوندي آنلاین شبکې له لارې راټول شي.

ټاکنیز کمپاین

د سټي او نویو رسنیزو کمپاینونو په اړه څرگندونې

د عادلانه ټاکنو د ترسره کولو لپاره نوماندانو ته د مساوي فرصتونو برابرول ډیر مهم دي. بنایي په واک کې ښکیل نوماندان رسنیو ته زیات لاسرسی ولري او د عامې روغتیا د ناروین په ترڅ کې ډیر رابنکاره شي؛ دا په داسې حال کې ده چې د اپوزیسیون، نویو او لږ منابعو لرونکو نوماندانو لپاره به ډیره ستونزمنه وي چې د محدودو ټولنیزو غونډو یا پوره قرنطین په صورت کې خپل ځان د خلکو ترمنځ مطرح کړای شي. همدا راز بنایي په ډیرو هیوادونو کې ډیری برحال چارواکي نارینه وي او په ټاکنیزو کمپاینونو کې دغه راز خنډونه د ښځینه نوماندانو د مطرح کیدو او انتخاب مخه ډپ کړي.

په داسې شرایطو کې لازمه ده چې ټول نوماندان او سیاسي کوندونه رسنیو ته منصفانه لاسرسی ولري او د ټاکنیزو مبارزاتو لپاره د مالي چارو مقررات پلي شي. د ټاکنو د تنظیم ادارې کولای شي له دولتي او شخصي رسنیو سره په همغږۍ، رسنیو ته د سیاسي کوندونو نوماندانو او خپلواکه نوماندانو لاسرسی تسهیل کړي او هغوي د لا زیاتو ټولنیزو مناظرو په لاره اچولو ته و هڅوي؛ ترڅو نویو نوماندانو ته دا فرصت برابر شي چې خپل سیاسي لیدلوری له خلکو سره شریک کړي. همدا راز د ټاکنو د تنظیم ادارې کولای شي د نویو او بې وسه نوماندانو د ټاکنیزو مبارزو لپاره یو لړ تشویقي امتیازونه په پام کې ونیسي؛ لکه د نوم لیکنې د لګښت معافول.

د امکان تر حده پورې، د ټاکنو د تنظیم ادارې کولای شي، سیاسي کوندونه له روغتیايي چارواکو سره همغږۍ ته وهڅوي؛ ترڅو د خپلو ټاکنیزو فعالیتونو په ترڅ کې د ویروس د خپریدو خطر د کمولو لپاره ځانګړي روشونه پلي کړي او د فعالیتونو په ترڅ کې د ناروغۍ سره د مبارزې په اړه د ثابت پیغامونو د شتون څخه ډاډ ترلاسه کړي. هغه مناظرې، مطبوعاتې تبصرې او نورې پیښې چې د راډیو ټولنیزون او نورو آنلاین رسنیو لخوا خپرېږي باید د ویروس د خطر کمولو په اړه ځانګړي احتیاطي روشونه تعقیب کړي. کډون کوونکي باید له یو بل څخه لږ تر لږه شپږ فوټه فاصله ولري او یو بل ته د نږدې کیدو په صورت کې د ځان ساتنې له وسایلو لکه ماسک څخه استفاده وکړي او د لاس وینځلو روشونه وکاروي. (هغه څه چې په پورتنیو روغتیايي روشونو کې بیان شوي دي) دا چې د ماسک په شتون کې د شونډو ویل ګران کار دی، نو د زیرنویس او اشارې ژبې کارول هم مهم بریښي. دغه راز بریښنايي وسایل لکه کیبورډ، مایکروفون، مانیتور او داسې نور باید د تولید کوونکو د لارښوونې سره سم، تعقیب شي. سربېره پردې، کله چې پیښې د ویديو له لارې خپرېږي نو کډون وال باید پدې پوه شي چې د دوی کړنې لیدل کیږي؛ ځکه نو دوی باید د ناروغۍ خپریدو د مخنیوي په اړه د احتیاطي تدابیرو د عملي کولو په برخه کې د اغیز کوونکو په توګه له ځان نه یو ښه مثال پرېږدي.

د حضورې ټولنیزو غونډو په اړه څرګندونې

لکه څنګه چې ډیری هیوادونو د کروناویروس (COVID-19) د خپریدو د مخنیوي لپاره په ټولنیزو غونډو کې د کډون والو شمیر محدود کړای دي؛ ټاکنیزې پیښې لکه ټاکنیز کمپاینونه په پوره توګه خنډول شوي دي. د دغو پیښو د ترسره کولو په خاطر، د چارواکو د اجازې په صورت کې، باید یو شمیر وړاندیزونه عملي شي.

د عامه لاریونونو او د ټاکنیزو کمپاینونو کنټرول خورا سخت دی ځکه چې د ټاکنو د تنظیم ادارو له لید نه بهر وي. په هر صورت کله چې داسې یوه قضیه هم وي، د ټاکنو د تنظیم ادارې یا سیاسي کوندونه کولای شي چې د روغتیايي چارواکو په همکارۍ یوه ناسته، ورکشاپ یا آنلاین روزنیزه برنامه چې د ناروغۍ د خپریدو خطر کمولو ټول اساسات په کې په پام کې نیول شوي وي او نوماندان وکولای شي خپل نظر او پوښتنې بیان کړي، له مالي اړه ملاتړ کړي. همدا راز سیاسي کوندونه باید د روغتیايي چارواکو سره په همغږۍ د ټولنیزو ناستو لپاره مناسب روزنیز مواد په ګوته کړي. نوماندان و د هغوي ټاکنیز تمېونه باید د ناستو او غونډو په ترڅ کې د خلکو ترمنځ د فزیکي واټن د ساتلو، د زیان منونکو کسانو د خوندیتوب او ودانیو ته د ننوتلو او بیرته راوتلو په وخت کې د روغتیايي روشونو د مراعت کولو مسئولیت په غاړه واخلي. محل ته د ننوتلو وړاندې په اوبو او صابون یا د الکول لرونکي محلول د لاس وینځلو او د ننوتلو او راوتلو په وخت کې د فزیکي واټن ساتلو په اړه لارښوونې باید د دغو روشونو یوه برخه وي. همدا راز کډون وال باید له ماسک څخه هم استفاده وکړي. ټول هغه بلن لیکونه چې د سیاسي کوندونو او نوماندانو له خوا استول کیږي باید د روغتیايي لارښوونو یوه برخه ولري چې په کې د کډون کولو لپاره لازمي لارښوونې تشرېح شوې وي. همدا راز ویناوال باید ټول هغه احتیاطي تدابیر چې د روغتیايي چارواکو لخوا یې سپارښتنه شوي وي په پام کې ونیسي؛ لکه د ماسک کارول، نورو ته د نږدې کیدو په وخت کې د فزیکي واټن مراعت کول او له خپلو پلویانو سره د روغ ږ او لاس ورکولو څخه په کلکه ډډه کول.

کور په کور ټاکنیز کمپاین په اړه څرګندونې

هغه کسان چې کور په کور ټاکنیز کمپاینونه ترسره کوي هم باید د خطر کمولو تدابیر په پام کې ونیسي ترڅو بل کس سره خپل تماس محدود کړي او د پوسترونو او نورو تبلیغاتي موادو د انتقال پر وخت فزیکي واټن په پام کې وساتي. څرنګه چې پورته ذکر شول، دا ډیره مهمه ده ترڅو مبلغین له نورو کسانو سره لازم فزیکي واټن په پام کې ونیسي؛ له ماسک او د ځان ساتنې له نورو شخصي توکو څخه استفاده وکړي او د موادو د تسلیې په وخت کې د خطر د راکمولو ټول روشونه په پام کې ونیسي. (د بیلګې په توګه: د دې پر ځای چې مواد مستقیم چا ته ورکړل شي د کور شاته دې پرېښودل شي)

د کروناویروس (COVID-19) په تړاو د هغو ناسمو معلوماتو او ناندريو په اړه څرګندونې کوم چې د ګډون کچې یا پایلو کې د لاسوهنې په موخه کارول کېږي

د پیام محتويات د ټاکنيز کمپاین يو مهم اړخ دی. ښايې د عامې روغتيا ناورين په ترڅ کې، په واک کې ښکېل نوماندان او د اپوزيسيون نوماندان هڅې وکړي ترڅو د ټاکنو بهير په اړه د بدلونونه او په دې اړه د خلکو د ويرې کچه ډيره لوړه وښيي او لدې امله سياسي کمپې پورته کړي^{۴۱}. د مثال په توګه: ښايې ځينې نوماندان هڅه وکړي ترڅو په ځينو برخو کې، چيرې چې د دوې د رايو ترلاسه کولو احتمال کم وي، په ناروغۍ د اخته کيدو خطر په لوړ ښودلو سره د رايې ورکونکو شمير کم کړي؛ او يا د ټاکنو په جريان کې په ناروغۍ د اخته کيدو خطر لوړ ښودلو سره اړوندو کانديدانو ته زيان ورسوي او داسې کونکوسې خپرې کړي چې ګواکې دا ناروغۍ د يوې ځانګړې ډلې پورې مربوط ده او هغوي پرې اخته کېږي. نو لدې امله سپارښتنه کېږي ترڅو د ټاکنو د تنظيم ادارې له سياسي ګوندونو سره په ګډه د کروناویروس په اړه د چارچلند اصول رامینځته کړي يا هغه د چارچلند په موجوده اصولو کې د يوې برخې په توګه شامل کړي، نو هغه څوک چې له دې اصولو سرغړونه کوي، سزا ورکړل شي. همدا راز د ټاکنيزو کمپاینونو نږدې څارنه وشي ترڅو سرغړونکي په ګوته او پر هغوي بندیزونه ولګول شي.

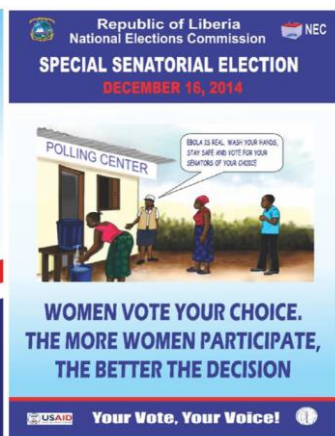
د رايې ورکونکو روزه

د ناروغۍ او په اړه يې د احتياطي تدابيرو نه د رايې ورکونکو د خبرولو په اړه څرګندونې

د ناروغۍ په اړه خبردارۍ يو مهمه مسئله ده ترڅو ډاډ ترلاسه شي چې خلک د هغې په اړه معلومات لري او پدې پوهيږي چې ټاکنو کې د ګډون په وخت کې څنګه خپلې روغتيا ته پام وساتي او هغه بې ځايه ډار ته چې د رايې ورکونکو، د ټاکنو چارواکو او نورو ښکېلو خواوو ترمنځ موجود دې او کولای شي د ګډون کچه راټيټه کړي، د پای ټکی کېږدي. رايې ورکونکي بايد د ويروس انتقال او د هغه انتقال څخه د مخنيوي لارو چارو په اړه هم معلومات ترلاسه کړي. همدا راز د ټاکنو د تنظيم ادارې بايد د ويروس د خپرېدو خطر د کمېدو او د خلکو د روغتيا لپاره د ټولو ترسره شويو تدابيرو په اړه رايې ورکونکو او نورو ښکېلو خواوو ته روښانه توضيحات ورکړي. د خلکو د ګڼکونې په ټولو ځايونو کې بايد د کروناویروس د انتقال په اړه روزنيز پوسترونه وځړول شي او فلمونو او پيامونو خپاره د خلکو په واک کې ورکړل شي. د رايې ورکونکو او نوماندانو د نوم ليکنې، رايې اچونې او د ټاکنيزو ادارو نورو دايمي دفترنو ته بايد د کروناویروس د پوسترونو او عامې روغتيا نورو پيامونو د خپرولو په اړه ځانګړي لارښونې ورکړل شي.

د ټاکنو د تنظيم ادارې بايد د روزنيزو موادو د جوړولو په وخت کې د روغتيايي څيړنو ښه روښونو تعقيب کړي^{۴۲}. لکه:

- **د پيامونو د شمير محدودول:** په يوه وخت کې دې پر يوې موضوع بحث وشي او درې تر څلورو پورې لارښونې دې وړاندې شي. (د بېلګې په توګه: د لاس ونيولو په اړه يادونه او لارښونې، پر مخ لاس نه وهل، منتنو وسايلو سره نه تماس کول، د تنفسي حفظ الصحې مراعت کول، د ماسک کارول)
- **رايې ورکونکو ته وويل شي چې څه وکړي:** په نرم غږ او ملايم آواز سره رايې ورکونکو ته وويل شي چې په کوم کار تمرکز وکړي نه دا چې کوم کار ترسره نکړي. (د مثال په توګه: د دې پر ځای چې "د لاسونو د تعقيم نه پرته رايه مه ورکوي يا خپل ځای مه پرېږدي" ښه دا ده چې وويل شي "د رايې ورکونې د مخه او وروسته خپل لاسونه ومنيځي")؛

- **د کلياتو انتخاب:** د روښانتيا لپاره، بايد له آشنا، لنډو او ساده جملو څخه کار واخيستل شي. د علمي، تخنيکي او مخففاتو د کارولو څخه دې ډډه وشي. همدا راز ژبه بايد له دودايي اړخه مناسبه وي.

- **د انځورونو انتخاب:** د حروفو ساز بايد غټ وي چې په آسانې ولوستل شي او هغه ډول انځورونه وکارول شي چې روغتيا ښکاره کوي. انځورونه بايد لوړ کيفيت ولري ترڅو په غټو اندازو کې چاپ کړای شي او له دوديزه اړخه نه هم د منلو وړ وي.

همدا راز د ټاکنو د تنظيم ادارې بايد د رايې ورکونکو د روزنې له لارې د هغو ناسمو معلوماتو او زړه بغتونکو خبرو په ضد مبارزه وکړي چې د تجريد شويو ډلو په اړه وويل کېږي.

د اپرېل په جريان کې روزنيز مواد، د ليريا ټاکنې ۲۰۱۴

رأبې ورکونکو ته د ټاکنو نویو پړاونو په هکله د معلومات ورکولو په اړه څرگندونې

خلک نه یوازې دا چې د ویروس خپریدو د څرنګوالي په اړه بلکې د ټاکنو هر پړاو په اړه - چې د بدلون راولړلو امکان یې موجود وي - باید پوره معلومات ولري ترڅو د هغو پر بنسټ خپل احتیاطي روغتیايي تدابیر ونیسي. د بیلګې په توګه: که چېرې د ویروس خپریدو د مخنیوي په موخه، رأبې ورکونکې لدې وروسته خپل هویتي اسناد د ټاکنو کارکونکو ته نه سپاري؛ نو د هغوی د پېژندنې اسنادو د تصدیق لپاره نوي لارښودونه باید د عامه خدماتو د پیامونو او نورو تبلیغاتي لارو په ذریعه خلکو ته توضیح شي. همدا راز دغه لارښودونه د رأبې ورکونې په محلو کې وځړول شي او د اړتیا په صورت کې د محل کارکونکو لخوا یو ځل بیا رأبې ورکونکو ته توضیح شي. همدا راز د ټاکنو د تنظیم ادارې دې په دې اړه د مدني ټولنو او نورو سازمانو سره په همغږۍ، د تجرید شویو ډلو د رأبې ورکونکو د روزنې په اړه ډاډ ترلاسه کړي او پیامونه دې د زیرنویسو او اشارې ژبې په کارولو سره د لاسرسي وړ وګرځي.

که چېرې د ټاکنیزو فعالیتونو لکه د رأبې ورکونکو نوم لیکنې، د نوماندانو معرفي کولو او یا د رأبې اچونې لپاره نوي روشونه کارول کیږي، نو د ټاکنو د تنظیم ادارې باید خلکو ته د هغو د څرنګوالي په اړه معلومات ورکړي. آنلاین او پُستي فورمونه باید د امکان تر حده پورې ساده وي او مفصلې لارښوونې ولري؛ همدا راز پدې اړه د خلکو له اجراتو څخه د ډاډ ترلاسه کولو لپاره باید تائیدی ایمیونو له خلکو نه ترلاسه شي. د نویو روشونو او تکنالوژۍ معرفي کول ښایي د خلکو په تیره بیا د تجرید شویو ټولنو ترمنځ دا شک را پیدا کړي چې ګواکې، یو څو خواوي غواړي د دغه بهیر د مشروعیت د کمزورولو له لارې، ګڼې پورته کړي. نو لدې امله د معلوماتو روتیا او د نویو روشونو څخه د خلکو ملاتړ د پایلو د منلو لپاره خورا مهم ګڼل کیږي.

"... د نویو روشونو او تکنالوژۍ معرفي کول ښایي د خلکو په تیره بیا د تجرید شویو ټولنو ترمنځ دا شک را پیدا کړي چې ګواکې، یو څو خواوي غواړي د دغه بهیر د مشروعیت د کمزورولو له لارې، ګڼې پورته کړي. نو لدې امله د معلوماتو روتیا او د نویو روشونو څخه د خلکو ملاتړ د پایلو د منلو لپاره خورا مهم ګڼل کیږي."

د رأبې ورکونکو نوم لیکنه

د رأبې ورکونکو د نوم لیکنې امکاناتو په اړه څرګندونې

د رأبې ورکونکو د نوم لیکنې لپاره د هر هیواد قانونې چوکاټ فرق کوي. تر ټولو ساده لار چې شاوخوا ۳۶ هیوادونو لخوا کارول کیږي^{۳۳} دا ده چې د ټاکنو د تنظیم ادارې د رأبې ورکونکو لست په مستقیم ډول د نفوسو د ثبت ادارې یا مالیاتي سازمانونو څخه ترلاسه کوي. وروسته بیا د ټاکنو د تنظیم ادارې د شرایطو وړ رأبې ورکونکو لپاره د رأبې اچونې محل مشخص کوي او هغوي ته د ایمیل، پُستې یا یو لنډ پیام له لارې خبر ورکوي. خو په ډیری هیوادونو کې بیا د احتمالي رأبې ورکونکو او د ټاکنو مسئولینو ترمنځ د معلوماتو تبادله په حضورې او یا غیر مستقیم شکل لکه د پُستي فورمونو یا آنلاین نوم لیکنې له لارې ترسره کیږي.

د نوم لیکنې یو شمیر پړاونه، په تیره بیا د نوم لیکنې په پیل او پای کې، د خلکو د ګڼګوڼې لامل ګرځي؛ ځکه چې د ټاکنو د تنظیم ادارې او سیاسي ګوندونه د خلکو د ګډون لپاره یو راز غوښتنونه په لاره اچوي. څرنګه چې د حضورې نوم لیکنې خطرونه د رأبې اچونې بهیر خطرونو ته ورته دي، نو د آنلاین نوم لیکنې په صورت کې د دغو خطرونو احتمال کې د پام وړ ګواښ په ګوته کیږي؛ ځکه چې یو کم شمیر خلک په عین ورځ نوم لیکنه کوي. سربیره پر دې د ټاکنو چارواکو، رسنیو شنونکو، ملي او نړیوالو څارونکو او د ګوندونو د استازو شمیر کې هم د پام وړ ګواښ په سترګو کیږي چې دا کار د فزیکي وائن ساتل آسانه کوي. سربیره پردې د خلکو ګڼګوڼې څخه د مخنیوي په خاطر د ټاکنو د تنظیم ادارې کولای شي، د قانوني واک درلودلو په صورت کې د نوم لیکنې موده تمدید کړي. د رأبې اچونې محلو د غوراوي او تنظیم او د تعقیب امکاناتو په اړه وړاندیزونه د "رأبې اچونې محل عملیات" په برخې کې موندل شي.

د رأبې ورکونکو د نوم لیکنې وسایلو او تجهیزاتو په اړه څرګندونې

په تیرو دوه لسیزو کې یو شمیر هیوادونو د درغلیو د کولو لپاره د بايومتریک نوم لیکنه د یوې اغېزمنې حل لارې په توګه معرفي کړې ده. دغه روش د رأبې ورکونکو پر نوم لړ هم د خلکو د اعتبار کچه لوړه کړې ده؛ خو په حین حال کې یې د نوم لیکنې بهیر پیچلې کړی او د ناروغۍ د خپریدو امکان یې زیات کړی دی. سر لدې چې د بايومتریک په بسته کې له لږ ټاپ کمپیوټرونو، دیجیتال کمر او د ګوتو ښو اخیستلو اسکترونو څخه کار اخیستل کیږي، د نوم لیکنې مسئولین کله د عادي فورمونو ډکولو ته هم اړتیا لري. خو که نوم لیکنه په هر ډول ترسره شي، څه هغه بايومتریک وي یا د فورمونو ډلګول، د ټاکنو د تنظیم ادارې باید د دې توان ولري چې د کرونا ویروس د خپریدو خطر د پام وړ کچې ته راټیټ کړای شي.

هغه خلک چې د رأبې ورکولو لپاره نوم لیکنه کوي، مجبور دي چې ډکې شوې فورمې او خپل د هویت اسناد د نوم لیکنې مسئولینو ته وسپاري. دغه اسناد او فورمې، د هغو نوعیت ته په کتو سره، ښایي د یوې مودې لپاره په ویروس ککړې پاتې شي^{۳۴}، ځکه نو د امکان په صورت کې باید د څو ورځو لپاره هغو سره د تماس نیولو څخه ډډه وشي. همدا راز د عادي وسایلو او توکو څخه په ګډه کار اخیستل (د فورمونو او رایه پاڼو ډکولو لپاره د کډ قلم کارول) د ویروس د خپریدو امکان زیاتوي. ځکه نو د ټاکنو د تنظیم ادارې باید راجسټر کوونکي وهڅوي ترڅو له خپلو قلمونو څخه استفاده ورکړي او دا غوښتنه او نورې لارښوونې په روښانه خط او په

رنکه قلم وليکې او د ټولو ټاکنيزو فعاليتونو په ترڅ کې هغه ته پام وکړي. همدا راز د نوم ليکنې اداره بايد يو ځل کارونکي قلمونو د راجسټر کوونکو په واک کې ورکړي او د هغو د خوندي لري کولو څخه ډاډ ترلاسه کړي؛ ځکه چې د هر قلم پر له پسې پاکول ډير وخت نيسي.

د وېروس د خپرېدو خطر ستر عامل د دې بهير په ترڅ کې د راجسټر کوونکو او چارواکو ترمنځ د مناسب واټن ساتل دي. ځکه نو پدې اړه بايد روشونه جوړ شي او له رايې ورکوونکو څخه وغوښتل شي چې خپل اړوند اسناد د ميز پر سر په يو پاک ځای کې کيږي او بيرته خپل تعين شوي شپږ فوټه فاصله ته ولاړ شي. نو مسئولين کولای شي دغه اسناد ترلاسه او د هغوي نوم، عکس او لاس ليک تصديق کړي. بله د بدیل لاره دا ده چې د نوم ليکونکو او نوم ليکنې مسئول کس ميز ترمنځ فاصله د يو شېشه ای مانع په نصب کولو سره جلا شي او دا شېشه په پرله پسې توګه پاکه شي. د فورمونو د ډکولو لپاره مشخص شوي ځايونه په پرله پسې توګه پاک کړای شي او د خلکو ترمنځ واټن مراعت شي.

په هغو هيوادونو کې چې د نوم ليکنې لپاره له بيلابيلو ټکنالوژيو څخه استفاده کوي، لکه د ګوتو نښان اخيستلو اسکرټ، ډيجيټال کړې او د سټرکو د طبط دستگاه، بايد يو لړ مشخص اضافي روشونو تر لاس لاندې ونيول شي. د ټاکنو د تنظيم ادارې بايد د وسايلو او تجهيزاتو د پاک کولو د څرنګوالي لپاره د وسايلو جوړونکو شرکتونو سره په تماس شي ترڅو پدې اړه لازمي لارښوونې ترلاسه کړي. د امريکا متحده ايالاتو د ټاکنو څخه د ملاتړ کميسيون د جوړونکو او پيريدونکو کمپنيو يو لست جوړ کړی دی چې د وسايلو د پاکولو په اړه ګټورې لارښوونې په کې شاملې دي^{۲۵}. بې قماشه د ګوتو نښان اخيستلو او د څيرې پيژندلو ټکنالوژۍ د موجوديت په صورت کې يو بڼه بدیل دي ځکه چې د وېروس د منتن کيدو نه مخنيوی کوي. د څيرې نوې ټکنالوژي کولای شي د ماسک په صورت کې هم د رايې ورکوونکي څيره تشخيص کړي. همدا راز مسئولين بايد د رايې ورکوونکي د عکس اخيستلو او د څيرې د تشخيصولو په وخت کې فزيکي واټن ته پام وساتل. د عکس اخيستلو پر وخت بايد لږ تر لږه د کړې او کس ترمنځ شپږ فوټه مسافه موجود وي؛ څرنګه چې د بايومټريک په يو شمير دستگاهونو کې دننه کړه نصب ده چې دا کار مسئولين دې ته اړ باسي چې هغه کس ته نږدې شي؛ نو پدې وخت کې بايد مسئولين د ځان ساتنې له قوي وسايلو څخه استفاده وکړي.

که چيرې د نوم ليکنې په ترڅ کې څو کسه له يو لپ ټاپ او يا ډسک ټاپ څخه استفاده کوي نو د هر يو د کار په پای کې بايد لپ ټاپ او ډسک ټاپ پاک کړای شي او همدا راز نور جانبي وسايل له موس، کيبورډ او ماتيټور هم بايد تعقيم شي.

د رايې اچونې محل د کارکوونکو استخدام او روزنه

د رايې اچونې محل د کارکوونکو د استخدام په اړه څرګندونې

پداسې حال کې چې هيڅ وګړی په ټاکنو کې د محل کارکوونکي په توګه د خدمت له حق څخه محروم نه شي؛ په استثنایي حالاتو لکه د عامې روغتيا ناورين په ترڅ کې د ټاکنو د تنظيم ادارې بايد د استخدام بهير کې يو شمير محدوديتونه او خبرداري په پام کې ونيسي. په لومړې سر کې د عامې روغتيا کارکوونکي دي. د عامې روغتيا د ناورين په ترڅ کې لکه د کروناوېروس اوسنې بحران روغتونونه او د عامې روغتيا د لومړې پاملرنې نور مرکونه له ناروغانو څخه ډک کړې دي او دا ځايونه روغتيايي کارکوونکو ته ډيره اړتيا لري. نو د ټاکنو د تنظيم ادارې بايد روغتيايي کارکوونکي د رايې اچونې په محل کې له خدمت څخه معاف کړي؛ په تيره بيا په هغه هيوادونو کې چې دا کار اجباري دي. همدا راز هغه کسان چې د ناروغيدو امکان يې لوړ دی، يا جدي ستونزې لري او يا هم د مړينې کچه يې لوړه ده، بايد پدې برخه کې له کارکولو څخه معاف شي. د کروناوېروس پيښو ښودلې چې دغه ناروغی د زړه او ناروغه کسانو لپاره جدي ګواښ پيښوي ځکه نو د ټاکنو د تنظيم ادارې بايد دغه کسان له خدمت نه معاف کړي يا د هغوي لپاره لږ تر لږه د ځان ساتنې وسايل، مناسب امتيازات او د کار لپاره خوندي او مناسب ځای په پام کې ونيسي.

د کروناوېروس له امله د رايې ورکونې د کبون په کچه کې د احتمالي کمښت سره سره، د ټاکنو د تنظيم ادارې بايد د رايې اچونې محل ډيرو کارکوونکو ته روزنې په پام کې ونيسي^{۲۶}. ځکه چې ښايې يو شمير کارکوونکي ناروغه شي؛ يا مجبور شي د خپلو خپلوانو د مراقبت لپاره په کور کې تم شي؛ او يا هم د وېروس له ويري د ټاکنو ورځې وړاندې خپله دنده پرېږدي. نو پداسې حالاتو کې هممه ده چې نور روزل شوي کارکوونکي موجود وي ترڅو د هغوي ځای ناستې شي.

د رايې اچونې محل د کارکوونکو د حضور روزنې په اړه څرګندونې

د عامې روغتيا ناورين په ترڅ کې بايد د محل کارکونکي او نور چارواکي د معمولې روزنې ترڅنګ د وېروس د څرنګوالي او په تيره بيا د هغه د خپرېدو او مخنيوي په اړه يو لړ نورې روزنې هم ترلاسه کړي. همدا راز د محل کارکوونکي بايد د خپل ځان او د رايې ورکوونکو د روغتيا ساتلو د څرنګوالي په اړه لازمي لارښوونې ترلاسه کړي. لکه د لاس وينځلو د څرنګوالي په اړه لارښوونې، د ماسک او دستکشو نه د سمې استفادې طريقه، د قطارونو کنټرول او رايې ورکوونکو ته د بهير په ترڅ کې د مناسب سلوک لارښوونې. دغه ټولې لارښوونې او همدا راز هغه نور ځانګړي تدابير چې د محل کارکوونکو او رايې ورکوونکو لخوا عملي کيږي بايد په روزنيزو موادو کې شامل شي.

همدا راز د ټاکنو د تنظيم ادارې بايد په پام کې ولري چې د عامې روغتيا د ناورين په ترڅ کې د نويو روشونو د معرفي کولو په صورت کې حتي با تجربه کارکوونکي هم اضافي روزنې ته اړتيا لري. ټول دغه نوي مطالب بايد په روزنيزو موادو کې په روښانه شکل توضيح شي او د محل کارکوونکو په واک کې ورکړل شي ترڅو د هغو په اړه

خپلې پوښتنې وړاندې، په اړه یې رڼا واچوي او له پوهیدو یې ډاډ ترلاسه کړي. د حضورې روزنې په صورت کې د ټاکنو مسئولین باید د صنفونو اندازه (محدودیتونو ته په پام سره د کډون کوونکو شمیر په هر زمان کې) او د کډون کوونکو ترمنځ واټن په پام کې ونیسي او د اړتیا په صورت برنامې په پراخو ځایونو کې ترسره کړي. همدا راز د روزنې پر ترڅ کې د لاسونو د وینځلو او د سطحو د پاکولو لپاره ټول د اړتیا وړ مواد چمتو شي (پدې اړه د جزئیاتو لپاره "د رایې اچونې محل عملیات" برخې ته مراجعه وشي. په ټول محل کې دې د لاس وینځلو او شخصي حفظ الصحې ساتلو په اړه د لارښوونو پوستري وڅړول شي.

د مجازي او لرې واټن روزنې په اړه څرګندونې

که چېرې د رایې اچونې محلو د کارکوونو روزنه، له لارې واټن په تیره بیا په مجازي او آنلاین شکل ترسره شي، نو د خلکو د راټولیدو مسئله حل کیږي خو بیا یو شمیر نور کړکېچونه رامنځته کوي. د ټاکنو د تنظیم ادارې باید ډاډ ترلاسه کړي چې د محل ټول کارکوونکي دغو صنفونه ته په آسانې لاسرسۍ لري چې دا کار د هیواد او ټولنیزو سیمو په کچه چټک انټرنیټ او د ټکنالوژۍ شتون ته اړتیا لري. همدا راز د روزنې فارمت باید جامع وي ترڅو ټول کسان د معلولینو او هغه کسانو چې ټکنالوژۍ سره دومره بلد ندې، په شمول له هغو نه برخمن شي. همدا راز د ټاکنو د تنظیم ادارې کولای شي د محل کارکوونکو ته کمپیوتر او انټرنیټ برابر او د هغو لپاره مرسته کوونکي وټاکي ترڅو خپله روزنه پوره کړي. د دغو روزنو لپاره ځای باید له ټولو معیارونو سره برابر وي او د لاس وینځلو او فیزیکی واټن ټول شرایط په کې په پام کې نیول شوي وي. (د بیلګې په توګه: د کمپیوتر استفادې وروسته د لاسونو وینځل او د شپږ فوټو واټن ساتل)

د هغو اقداماتو ترڅنګ چې د روزنې په ترڅ کې د رایې اچونې محل د کارکوونکو لپاره په پام کې نیول کیږي، د ټاکنو د تنظیم ادارې باید یو شمیر داسې روښونه په پام کې ونیسي چې پر مټ یې د کارکوونکو د روزنې د پوره کیدو او پر هغه د پوهیدو څخه ډاډ ترلاسه کړي. پداسې حال کې چې د روزنې برنامې له لرې واټن څخه ترسره کیږي نو دا به ټاکنیزو ادارو ته ستونزمن کار وي چې پدې پوه شي چې زده کوونکي خپل درسونه تعقیب وي، مواد لولي او مطالبو ته پام کوي. نو کله چې د مجازي روزنې لپاره مواد تهیه کیږي، ټاکنیزې ادارې باید یو لړ آزمویښي او د روزنې د مخه او وروسته تستونه په پام کې ونیسي ترڅو د روزنې د اغیزمنتیا څخه څارنه وکړي. د سند د ترلاسه کولو لپاره باید زده کوونکي یوه شه غره ترلاسه کړي.

د ټاکنو ملي او نړیوال څارونکي او د ګوندونو استازي

د ټاکنو څارونکو د استخدام او اعزامولو په اړه څرګندونې

د ټاکنو څارونکي او سیاسي ګوندونه د ټاکنو بهیر نه بیلدونکي برخه ده چې د رایې اچونې په محلو کې د بې نظمیو او درغلیو مخنیوی کوي. نو د دوي پر وړاندې د خطر د راکولو لپاره باید ټاکنیزې ډلې، څارونکي بنسټونه او سیاسي ګوندونه، د رایې اچونې محلو ته د هغوي د شمیر ګول یا په دوره‌ای شکل لیږل په پام کې ونیسي. سربېره پردې څارونکي او د سیاسي ګوندونو استازي باید له رایې ورکوونکو او ټاکنیزو چارواکو سره د تماس نه ډډه وکړي او د خپل ځان د سلامتیا لپاره فیزیکی واټن وساتي. همدا راز دوي باید د خطر کولو لپاره د ماسک څخه استفاده وکړي.

همدا راز د رایې اچونې محلو د کارکوونکو په څیر، څارونکي بنسټونه او سیاسي ګوندونه باید د رایې اچونې محل ته د خپلو څارونکو او استازو له استولو وړاندې هغوي ته د کرونا ویروس د خپریدو، د ځان ساتنې شخصي وسایلو د استفادې، د لاسونو وینځلو او د تنفسي حفظ الصحې د ساتلو په اړه روزنه ورکړي. سربېره پردې، د ټاکنو د تنظیم ادارې، سیاسي ګوندونه او څارونکي ډلې باید زیان منونکي کسان او د عامې روغتیا کارکوونکي پر ټاکنو د څار له خدمت څخه معاف کړي او باید ډاډ ترلاسه کړي چې هغوي د خپل کډون د خطر په اړه معلومات ترلاسه کړي دي.

څارونکو او د ګوندونو استازو ته د اعتبار لیک صادرولو په اړه څرګندونې

که څه هم څارونکي او د ګوندونو استازي بیلایلي دندې ترسره کوي، دواړه باید د کار پیل څخه وړاندې د ټاکنیزو ادارو څخه اعتبارلیک ترلاسه کړي. دا پدې معنا ده چې د ټاکنو چارواکي مجبور دي د یوې خورا محدودې مودې په اوږدو کې د باورلیکونو لپاره یو لوی شمیر غوښتن‌لیکونه ترلاسه او هغه پروسس کړي، چې دا کار د اعتبارلیک ورکونې بهیر نور هم پیچلی کوي. په نورمال ډول، لومړی باید ځایي بنسټونه د ټاکنو د تنظیم ادارو ته د اعتبار لیک د ترلاسه کولو لپاره غوښتنه وکړي؛ ترڅو هغو ته د ټاکنو څخه د څار اجازه ورکړل شي. د جواز ترلاسه کولو وروسته، هر سازمان د خپلو څارونکو لپاره د اعتبار لیک غوښتنه کوي. په ځینو مواردو کې دا کار په آنلاین شکل د یو مشخص شوي ویب سایټ په کارولو سره ترسره کیدی ۳۷. د ټاکنیزو ادارو د تائید وروسته، جوړ شوي اعتبار لیکونه [کارتونه] څارونکو بنسټونو ته استول کیږي ترڅو د هغوي په څارونکو و ویشل شي. سربېره پردې یو لړ نورو مراحلو ته اړتیا شته چې هر څارونکي باید د هغو د پوره کولو لپاره د ټاکنو اړوند دفتر ته په خپله مراجعه وکړي. پدې دفترونو کې د چارواکو یو ټیم فورمونه ترلاسه او بیا هغه پروسس کوي او په اعتبار لیکونو کې د څارونکو شخص معلومات د عکس په شمول درج او کارتونه صادروي. په یو شمیر هیوادونو کې مسئولین عکس د دفتر دننه اخلي. کله یو څه پیسې هم په تقدی توګه یا د کارت له لارې تحویل کیږي. د سیاسي ګوندونو استازو ته د اعتبار لیکونو صادرول په دوه مرحلو کې ترسره کیږي؛ سره لدې هم ټاکنیزې ادارې یو شمیر ګوندونه او نوماندان چې په بریالیتوب سره یې نوم لیکنه کړې وي، په اتومات ډول د شرایطو واجد ګڼي. پدې بهیر هم د یو کس له بل کس سره د تماس امکان په سترګو کیږي؛ ځکه چې د ګوندونو استازي هم باید د اعتبار لیکونو د لاس‌لیک کولو، د عکس اخیستلو او د کارت ترلاسه کولو لپاره اړوندو دفترونو ته مراجعه وکړي.

د ټاکنو د تنظیم ادارو هغه دفترونه چې د ټاکنو څارونکو او د کوندونو استازو ته د باور لیکونو د صادولو مسؤلیت په غاړه لري، د ویروس خپریدو د خطر کمولو لپاره، د رایې ورکونکو نوم لیکنې او د رایې اچونې محلو په شان د روغتیايي روشونو استفادې ته اړتیا لري. په هغو ځایونو کې چې د شخصي معلوماتو او عکسونو ترلاسه کولو لپاره د باور لیکونو د یو منظم کمپیوټري سیستم نه کار اخیستل کیږي، هغه سټنډرډ روشونه چې د تخنیکي وسایلو د عملیاتو په اړه بیان شوي دي، باید په پام کې ونیول شي. د نورو جزئیاتو لپاره "[د رایې ورکونکو نوم لیکنه](#)" او "[د رایې ورکولو عملیات](#)" وگورئ. سربېره پردې، د اسنادو مناسبه راکړه ورکړه، د فورمونو لاس لیک او د هغو ځایونو پاکول چې په عادي او پرله پسې ډول کارول کیږي باید د باورلیک ورکولو بهیر په جریان کې ترسره شي. که امکان ولري، ټاکنیزې ادارې د باورلیک صادولو آنلاین پروسه معرفي کړي ترڅو د حضورې باورلیک ورکولو ته اړتیا کمه شي. همدا راز ټاکنیزې ادارې باید دغه ټول ملاحظات د ټاکنو څارونکو او د کوندونو استازو ته د باورلیکونو د ورکولو په لارښود کې هم شامل کړي.

دوهم پړاو: د ټاکنو ورځ او د ټاکنو وروسته فعالیتونه

د رایې اچونې په محلو کې د رایې ورکونې بهیر

د ټاکنو په ورځ، د رایې ورکولو بهیر، معمولاً هغه وخت دي چې په لوړه کچه خلک په یو ځای کې سره راټولېږي او له یو بل سره په تماس وي؛ چې دا وضعیت د کروناویروس خپریدو لپاره ترټولو زیات فرصت رامنځته کوي. همدا راز ډیری خلک پدې ورځ د رایې ورکونې بهیر له نږدې څارې او د کرنلور د مناسبوب او ټاکنو د روغتیا او اعتبار په اړه خپل نظر څرګندوي. له نیکه مرغه چې د رایې اچونې محل هغه ځای دی چېرې چې ټاکنیزې ادارې کولای شي تر ټولو ډیر کنټرول ولري او باید هڅې وشي چې د ویروس خپریدو خطر صفر ته ورسېږي. حتی که په کروناویروس اخته کوم رایې ورکونکي یا د محل کارکوونکي نښې نښانې هم و نه لري خو بیا هم کولای شي نور په ناروغۍ اخته کړي. ځکه نو باید پوره احتیاطي تدابیر ونیول شي ترڅو د هر چا خوندیتوب څخه ډاډ ترلاسه شي.

د رایې ورکونې محلو د موقعیت په اړه څرګندونې

د هوا موسم ته په کتو سره (د "[ټاکنو پلان کولو او سرچینو](#)" برخه وگورئ) خراب موسم کولای شي، ټاکنې اغیزمنې کړي او د دې سبب شي چې زیات شمیر خلک په یو سر پټ ځای کې سره راټول شي. نو لدې امله د ټاکنو چارواکي باید لوي ځایونه او پراخې سیمې په کوټه کړي، ترڅو د باران او یا لمر وړانګو په صورت کې زیات شمیر خلک په خویندي توګه پکې ځای شي. ودانۍ باید پرانستې فضا یا څو کرکې او دروازې ولري ترڅو د طبیعي هوا د ننوتلو زمینه مساعدې وي. که امکان ولري صفونه او قطارونه په داسې شکل تنظیم شي چې د باد د لیدو امکان کم او په ویروس ککړو څاڅکیو د انتقال مخه ونیسي. دا محلو په عامه ودانیو او نورو عامه ځایونو کې جوړېدای شي، خو ځای یې باید له وړاندې غوره شوي وي. د ټاکنو چارواکي باید ډاډ ترلاسه کړي چې غوره شوې ودانۍ د لاسرسۍ وړ دي او په اړه یې معلومات ورکړل شوي دي؛ ځکه نو دوي کولای شي رایې ورکونکو ته د خوندي ننوتلو او وتلو میتودونو د پلي کولو، د فزیکي واټن ساتلو او د لاسونو د تعقیب کولو لارښونې برابرې کړي.

سربېره پردې چې د رایې اچونې محلو په مناسبو او سر تړلو ودانیو کې جوړېږي، د ټاکنو د تنظیم ادارې باید ډاډ ترلاسه کړي چې دغه محلو د لاسرسۍ وړ دي او د زیان منونکو ډلو لپاره د ویروس د خپریدو خطر نه زیاتوي. د بیلګې په توګه: که ماشومانو ته زیان رسېږي نو محلو باید د ښوځیو څخه لرې انتخاب شي. د کروناویروس په اړه چې دا ناروغۍ زاړه خلک او ناروغه کسانو ته خطر پیښوي، نو د ټاکنو د تنظیم ادارې باید محلو ته دغه خلکو د استوګن ځای لکه روغتونو او د پاملرنې کورونو څخه لرې جوړ کړي. باید دا هم تکی په پام کې وساتل شي چې دا څرګندونې په هیڅ ډول نشي کولای زیان منونکي خلک د رایې ورکولو له حق څخه محروم کړي. د ټاکنو د تنظیم ادارې باید د هیواد قانوني جوړښت ته په کتو سره، هغوي ته د حل بدیل لارې په پام کې ونیسي لکه غیابي رایه کارول یا پستی رایه ورکونه؛ او یا هغوي ته د وکالت اجازه ورکړل شي او یا هم د رایې ورکولو لپاره، ورته یو ځانګړی وخت ورکړل شي، ځکه نو دوي به بیا مجبور نه وي په اوږدو قطارونو کې تم پاتې شي.

د رایې اچونې محل د تنظیاتو په اړه څرګندونې

د رایې اچونې په هر محل کې دننه تنظیات باید په دقیق شکل پلان شي. د کارکوونکو میزونه او څوکي باید د فزیکي واټن په پام کې نیولو سره کینډول شي او چارواکي باید د رایې ورکوونکو د حرکت مسیر د رایې ورکونې په هر پړاو کې کنټرول کړي؛ ترڅو د رایې ورکوونکو د تماس مخه ډېر شي او د وسایلو د تعقیم لپاره وخت برابر شي. د ټاکنو د تنظیم ادارې باید د هر هغه اقدام مخه ونیسي کوم چې د وسایلو سره د غیر ضروري تماس لامل کیږي. د مثال په توګه: د ټاکنو د تنظیم ادارې کولای شي د دروازو دستګیر سره د مخنیوي په موخه د کمو دروازو لرونکې ودانۍ یا د اتومات دروازو ودانۍ انتخاب کړي. همدا راز د رایې ورکونې ځای د جلا کولو لپاره د پردو پر ځای د ثابتو غروفو څخه کار واخیستل شي؛ ترڅو شیانو سره د تماس مخه ونیول شي. اوږدې او څو نمره څوکي او نور غیر ضروري شیان باید له سیمې نه لرې کړای شي. د شتون په صورت کې د میزونو پر سر شیشې نصب شي ترڅو د کارکوونکو او رایې ورکوونکو ترمنځ د تماس مخه ونیول شي او دغه شیشې باید په دوامداره توګه پاکې شي.

د قطارونو او د نوتلو او راوتلو لارو د تنظیم په اړه څرګندونې

څرنګه چې د ټاکنو ورځ د خلکو د راټولیدلو د اوج ورځ ده نو د ویروس د خپریدو خطر کولای شو ډیر اوج وکړو. که څه هم په ټولو ټولنیزو غونډو کې باید د فزیکي واټن د ساتلو عمومي اصول مراعت شي، خو د ټاکنو په ورځ باید ځانګړي مقررات د ساده سیستمونو په کارولو سره پلي شي. څرنګه چې وړاندې ورته اشاره وشوه — د قطارونو ترمینځ باید فزیکي واټن په پام کې ونیول شي. د واټن ساتلو لپاره باید په هره شپږ فوټ مسافه کې رسي او پري وکارول شي او ځمکه کې نښه شوي تپونه ولګول شي. په قطارونو کې د دریدو لپاره د اپین واټن ساتلو په اړه د روزنې پوستري نصب شي او د ویروس د خپریدو په اړه خبردارې ورکړل شي. او په قطارونو کې د خوندۍ فاصله د ساتلو د کنټرول لپاره مسئول کسان وکارول شي.

د رایې اچونې په ترڅ کې د رایې ورکوونکو د تماس نه د مخنیوي په خاطر باید له پیل تر پایه پورې خوندۍ لارې مشخصې شي؛ ترڅو رایې ورکونکي په ډاډه توګه تیر او بیر شي. د کرونا ویروس په مورد کې، باید رایې ورکونې په وخت او هم له هغه وروسته لاسونه وښکته شي. رایې ورکوونکو ته لارښوونه کیږي چې د رایې ورکولو په جریان ماسک وکاروي؛ ترڅو د تنفسي څاڅکو د انتقال مخه ونیسي. د مسلکي ماسکونو د کمښت په صورت کې رایې ورکوونکي کولای شي د کور جوړ شوي تګمای ماسکونه وکاروي.

هغه په کرونا ویروس اخته کسان چې د رایې اچونې محل ته د تک وس ولري، باید لارښوونه ورته وشي چې له ځانګړو محلونو، قطارونو او غریفو نه استفاده وکړي یا په ټاکلي وخت کې د رایې ورکولو محل ته ولاړ شي؛ ترڅو د سالم خلکو سره د هغوي د تماس نه مخنیوي وشي. د ټاکنو کارکوونکي چې د ځانګړو رایې ورکولو مرکزونو کې په دنده کارل کیږي باید له اضافي محافظتي وسایلو لکه یو ځل مصرف کالي او د مخ طبي محافظتي وسایلو سره ملبس شي. د ټاکنو د تنظیم ادارې باید د دغو کارکوونکو د کار څخه ډاډ ترلاسه کړي او د هغوي لپاره زیات امتیازات په پام کې ونیسي.

ټاکنیز بنسټونه باید د زیان منونکو خلکو د رایې ورکونې لپاره یو ځانګړی وخت وټاکي یا د دوي لپاره جلا کړنې جوړې شي ترڅو د خپل وخت ضایع کیدو مخه ونیسي.

د رایې اچونې او د رایې ورکوونکو د تصدیق په اړه څرګندونې

بیلابیل هیوادونه د رایې ورکوونکو د تصدیق لپاره بیلابیل شرایط او د رایې ورکولو لپاره بیلابیل میتودونه کاروي. د مثال په توګه: د رایې ورکوونکو د تصدیق میتودونه ښایي د ګوتو نښه اخیستل، د هویت سند وړاندې کول یا د رایې ورکوونکو لست لاسلیک کول وي. کیدای شي رایه ورکونه د رایې پاڼو په نښه کولو یا د بریښنايي ماشینونو په کارولو سره ترسره شي. خو نږدې ټول دا روشونه وسایلو سره تماس ته اړتیا لري. د نورو محافظتي تدابیرو ترڅنګ، د تصدیق او رایه ورکولو په ترڅ کې باید یو شمیر روغتیايي وړاندیزونه په پام کې ونیول شي ترڅو د وسایلو او توکو سره د تماس کچه راټیټه کړي؛ همدا راز ډاډ ترلاسه شي چې ناروغه کسان وسایل نه ګډ کوي او منتن شوي وسایل په پرله پسې توګه تعقیب کیږي چې د نورو د منتن کیدو څخه ډډه وشي.

د بیلګې په توګه: کیدای د رایې ورکوونکو د هویت د تصدیق لپاره د خوندي روشونو په کارولو سره د غیر ضروري تماسونو څخه ډډه وشي. پدې شکل چې هر رایې ورکوونکي لومړي خپل د هویت کارت او نور اړوند اسناد د یو پاک میز پر سر کیدوي او په خپله په قطار کې درېږي. نو مسئول کس کولای شي، پرته لدې چې په

اسنادو لاس و وهې، د رایې ورکونکي نوم، عکس او لاس لیک چک او تائید کړي. که چېرې د رایې ورکونکي د تصدیق لپاره امضا ته اړتیا وي او یا کله چې رایې ورکونکي مجبور وي چې رای پانه په نښه کړې، نو د ټاکنو د تنظیم ادارې باید هغوي ته یو ځل کار فلم هم ورکړي او یا هغوي وهڅوي ترڅو له خپلو قلمونو څخه کار واخلي. او یا هر قلم د استفاده کولو وروسته تعقیب شي چې دا په خپله ډیر وخت ضایع کوي. د نوم لیکنې دفتر د ککړتیا نه د مخنیوي په خاطر د هر پړاو وړاندې باید لاسونه وینځل شي. رایې پانو ته د زیان رسولو د مخنیوي په موخه لاسونه باید په پوره توګه وچ شي.

نه پاکېدونکي رنګ چې د کارګونکي او رایې ورکونکي لخوا کارول کېږي؛ د وېروس د خپرېدو خطر له یو کس نه بل کس ته نږدې.

ډېری د بایومتریک اسکنرونه او د رایې ورکونې برقي دستګاوې داسې دیزاین شوې چې باید د هغو صفحو سره تماس وشي. نو د ټاکنو د تنظیم ادارې باید د هغو له جوړونکو څخه وغواړي ترڅو د دغو دستګاوو د خوندي پاکو لپاره لارښونې وړاندې کړي. که امکان ولري نو د خبرې پیژندلو او ګوتو نښه کولو دستګاوې ښه د حل لار دی ځکه چې هغوي لاس وهلو ته اړتیا نه لري او لدې امله د وېروس د خپرېدو او د توکو د منن کیدو امکان کمېږي. د رایې ورکونې برقي دستګاوې ټنې سره باید لاس کیږدې ترڅو رایه وکارول شي؛ ځکه نو اړوندې ادارې باید د هغو د پاک ساتلو لپاره لازمي لارې چارې زده کړي او ترڅنګ یې د یو ځل کار له توکو کار واخلي ترڅو د وېروس د خپرېدو خطر کم شي.

په پای کې دا چې د رایې ورکونکي د ګوتې نښه کولو لپاره د نه پاکېدونکي رنګ نه د استفادې په صورت کې، د ټاکنو د تنظیم ادارې باید رایې ورکونکي د خپلو لاسونو وینځلو ته تشویق کړي. او رایې ورکونکې باید مخکې لدې چې رنګ د هغوي په ګوته خپور شي خپل لاس وینځي. د امکان په صورت کې اړوندې ادارې باید له داسې موادو څخه کار واخلي چې په مستقیم ډول ترې استفاده کیدای شي او اړتیا نشته چې د یو کس بل کس په لاس واخیستل شي. پدې کار سره د رایې ورکونکو او مسئولینو ترمنځ د تماس چانس کم کیږي.^{۴۸}

د رایې ورکونې په ترڅ کې مرسته کولو په اړه څرګندونې

یو شمېر رایې ورکونکي په تېره بیا معلول او بې وزله کسان ښایي د رایې ورکونې په ترڅ کې مکې وسایلو یا د بل چا مرستې ته اړتیا ولري. که چېرې دغه کسان د ګوشکې، د رایې ورکونې لمسې لارښود یا نورو مرسته ایز وسایلو ته اړتیا ولري؛ ترڅو په سري او خپلواکه توګه خپله رایه ورکاري نو د دغو وسایلو د استفاده نه وروسته هر یوه وسیله باید په سمه توګه تعقیب شي. په ډیر قوي احتمال سره چې د مرستې د غوښتنې په وخت کې فزیکي واټن مراعت کیدای نشي؛ ځکه نو ډواړه خواوې هم رایې ورکونکي او هم مرسته کوونکي باید د ځان ساتنې له وسایلو لکه ماسک یا سپر څخه استفاده وکړي او د رایې ورکونې دغه او وروسته خپل لاسونه و مینځي.

د تشابو امکاناتو په اړه څرګندونې

د پراخو غونډو په ترڅ کې د تشابونو یا لاس وینځلو ځایونو امکانات ډیرې ستونزې رامنځته کوي؛ ځکه چې په داسې ځایونو کې د خلکو کنټرول سخت دی او خلک هغه ځای ته د رفع حاجت لپاره ځي. هغه څوک چې ښه حالت و نه لري هم د توخې یا پرېچې په وخت کې تشاب ته ځي. نو د لاسونو د راحت وینځلو او ډیرو امکاناتو رامنځته کولو لپاره باید د لاس وینځلو ځایونه له اوبو او صابون سره او یا د محلول سره د محلاتو هر جوړ شي او د خوندي استفاده شرایط باید تطبیق کړای شي. کلتوري حساسیتونو ته په کتو سره دا ځایونه په جلا شکل جوړېدای شي؛ ترڅو ښځینه و ته د مزاحمت مخه ونیول شي. در امکان په صورت کې د جنسیت نه پام کې نیولو مسئله هم باید مطرح شي. د شخصي حفظ الصحې مراعت کولو او لاس وینځلو لارښوونو پوسترونه باید نږدې ځایونو کې نصب شي.

د رایې اچونې محل د امنیت په اړه څرګندونې

اوس مهال یو شمېر هیوادونه د رایې ورکونې محلاتو د امنیت ساتلو او د ټاکنو په ترڅ کې د عامه نظم د ساتلو لپاره د امنیتي ځواک نه استفاده کوي. د عامې روغتیا ناورین په ترڅ کې د امنیتي ځواکونو دنده د رایو ورکونکو څخه د ډار له امله پیچلی کیږي او په احتمالي توګه د امنیتي ځواکونو او رایې ورکونکو ترمنځ د شخړو لامل

په نیپال کې یو کس د یو رایې ورکونکې سره د مرستې په حال کې، داسې وختونو کې چې فزیکي واټن مراعت کیدای نشي باید د ځان ساتنې له شخصي وسایلو څخه استفاده وشي.

کيږي. دا شخړه هله پراخېږي کله چې هر څوک فکر وکړي چې کواکې هر څوک د بل چا د روغتيا لپاره گواښ دی. نو د ټاکنو د تنظيم ادارې بايد د داسې حالاتو پر وړاندې احتياطي تدابير ولري چې رايې ورکونکي او نوماندان له هغه څخه ناوړه کنه پورته نه کړي. امنيتي ځواکونه بايد د خطر د کو د تدابرو او د هغو د عملي کولو د څرنکوالي په اړه روزنه ترلاسه او پرته لدې چې ځان يا نور له خطر سره مخ کړي؛ دغه تدابير عملي کړي. مهمه مسئله دا ده چې امنيتي ځواکونه د فزيکي وائن د ساتلو او نورو لارښوونو د تطبيق لپاره له روزنيزي څخه کار وانخلي.

د بیکاره موادو په اړه څرگندونې

پداسې حال کې چې تر اوسه هيڅ داسې يو سند نشته چې د بیکاره موادو لکه د صحي موادو د ضايعاتو سره، د لاس وهلو په صورت کې کروناوېروس انتقال کيږي؛ سر لدې هم ټول د استفادې وړ وسايل، شیان او سطحې او نور مواد لکه (قلم او محافظتي فلم) بايد د ککړ موادو په توگه په پام کې ونيول شي او په سم شکل په قوطيو او کڅوړو کې ټول او ليري واچول شي^{۴۹}. د هر ډول ککړو موادو لرې کول بايد د روغتيايي چارواکو د لارښوونې پر اساس ترسره شي؛ د ټاکنو په ترڅ کې بايد هر ډول اضافي مواد لکه کاغذي دستمالونه، دستکشې، ماسک، يو بار مصرفه قلمونه او نور بیکاره مواد بايد په قوطيو او يا کڅوړو کې واچول شي او په مناسب ډول لرې واچول شي. د محلولو کارکونکي او صفاکاران بايد د دهغو موادو د راټولو په وخت کې له دستکشو او قوي ماسک څخه استفاده وکړي؛ ترڅو کثافات نږدې روغتيايي مرکزونو، د کثافاتو ځای او يا د موادو د تصفيه کولو ځای ته انتقال کړي. دا کار بايد د روغتيايي چارواکو په مستقيم لارښوونه ترسره شي.

د رايې ورکونې ورځو د تمديد په اړه څرگندونې

څرنکه چې پدې ليکنه کې د مخه ويل شوي، قطارونه او د رايې اچونې محل نور پراونه کولای شي خلک د مستقيم تماس او يا له يو کس نه بل کس ته د تنفسی ځانگړو د انتقال خطر سره مخ کړي. په دغو پړاونو کې د فزيکي وائن ساتل د خلکو د شمېر په کمولو سره، په سمه توگه کنترول کيدای شي؛ خو پدې شرط چې ټول د شرايطو وړ کسان د رايې ورکونې د حق څخه استفاده وکولای شي. د قانوني مجوز په صورت کې د ټاکنو د تنظيم ادارې کولای شي د رايې ورکونې مودې تمديدول په پام کې ونيسي؛ ترڅو هره ورځ د رايې ورکونکو لږ شمېر محلاتو ته راشي او خپله رايه وکاروي. د هرې ورځې د رايې ورکونکو په شمېر کې د انډول لپاره، د ټاکنو د تنظيم ادارې کولای شي رايې ورکونکي د نوم او آدرس پر بنسټ تقسيم کړي.

"د فزيکي وائن ساتل د افرادو د شمېر په کمولو سره په ښه توگه کنترول کيدای شي خو پدې شرط چې ټول د شرايطو وړ کسان د خپل رايې ورکولو له حق نه استفاده وکولای شي."

د ناسوبې، پستي او ايميل له لارې د رايې ورکونې په اړه څرگندونې

په هغه هيوادونو کې چې قانوني چوکاټ اجازه ورکوي د رايې اچونې په ترڅ کې د اوږدو قطارونو او د وېروس خپريدو خطر نه د مخنيوی يو لاره د ايميل، پست له لارې رايه ورکول دي. سره لدې چې د رايې ورکونکو او ټاکنيزو چارواکو د اخته کيدو خطر لدې لارې ډير کم دي، د ټاکنو د تنظيم ادارې بايد يو شمېر عوامل په پام کې ونيسي. د بيلگې په توگه: وېروسونه او د ناروغيو د رامېنځته کولو نور عوامل کولای شي د شیانو او سطحو د نوعيت او جنسيت پر بنسټ په مختلفو مودو دوام راوړي. پدې معنا چې يو شمېر د رايو يا پاکتونو کې د اوږدې مودې لپاره پاتې شي او د ټاکنو کارکونکي چې دغه رايې ترلاسه او پروسس کوي پر وېروس ککړ شي. يوه نوې څېړنه نيسي چې کروناوېروس کولای شي د کاغذ پرمخ له درې تر پنځو ورځو دوام راوړي. حتي که د اوږدې مودې لپاره هم فعال پاتې شي د ناروغي لامل کيدو اندازه يې د اصلي وېروس ۱۰،۰ سلنه وي^{۵۰}. ځکه نو رايې ورکونکي بايد د رايې اچونې وروسته خپل لاسونه په سمه توگه تعقيم کړي او له ځانگړو سربېس لرونکو پاکتونو څخه کار واخلي او يا پاکټ د مرطوب اسفنج په ذريعه سربېس کړي نه د خولې په لعابو سره؛ چې کيدای شي دا کار د وېروس د انتقال سبب شي او بله لار دا چې هغه موادو سره د پنځو ورځو لپاره لاس و نه وهل شي.

د رايو شمېرنه او د پايلو مديریت

د رايې اچونې محل د رايو شمېرنې په ترڅ کې د رأی پانو د تنظيم او فورمو د جمع بندۍ په اړه څرگندونې

په ډېرو هيوادونو کې د پايلو د شمېرنې بهير په لاسې ډول د رايې اچونې په محلاتو کې ترسره کيږي. وروسته بيا د محلولو د پايلو فورمې د ټاکنيزې حوزې په کچه راټولېږي او د ټاکنو پايلې د راپور ورکونې مامور لخوا اعلانېږي. نور هيوادونه بيا د رايې اچونې په محلاتو کې د رايې ورکونې الکترونيکي دستگاؤو د مستقيم ضبط څخه کار اخيستل کيږي؛ چې رايې په اتومات ډول محاسبه کيږي او پايلې د جمع بندۍ او تصديق لپاره مرکزي دفتر ته انتقالېږي. په يو شمېر مواردو کې رايې ورکونکي د رأی پانو پرمخ ښه کولو ته ترجيح ورکوي چې بيا هغه اسکن او پروسس کيږي.

د رایې اچونې محلاتو د کارکوونکو د خوندیتوب څخه د ډاډ بخاطر باید د رایې اچونې محلاتو د لاسې رای شمیرنې په بهیر کې یو لړ بدلونونه رامینځته شي. یو له دغو څرګندونو څخه د رایې شمیرنې میز لپاره د اړتیا وړ واټن په پام کې نیول دي؛ همدا راز د کنټرول کوونکو ترمینځ د فزیکي واټن ساتل هم مهم بلل کیږي. لدې امله چې څارونکي او د سیاسي ګوندونو استازي هم باید خپلې دندې د پایلو پدې حساسه پړاو کې ترسره کړي نو هره رایه پرته له تماس څخه هغوي ته ښکاره او بیا په خپل اړوند ځای کې کیښودل شي. دا روش پروتیا زیاتوي خو د شمیرنې سرعت ګوي. د ټولو رایو د شمیرنې او د هر محل د پایلي د تعیینولو وروسته، د پایلو د ثبتولو فورمې باید د یو شمیر چارواکو، د سیاسي ګوندونو د استازو، او څارونکو لخوا لاس لیک شي. هر لاس لیک کوونکی باید له خپل قلم څخه کار واخلي او هر کس د فزیکي واټن په پام کې نیولو سره فورمې لاس لیک کړي.

د رأی پانو او نورو ټاکنیزو موادو د انتقال په اړه څرګندونې

ټاکنیز حساس مواد لکه د پایلو فورمې، د رایې ورکوونکو نوم لړ او رأی پانې د رایې اچونې محلونو څخه د جمع بندۍ او د پایلو د اعلان لپاره د ټاکنو مرکزي دفتر ته انتقالېږي. دغه مواد معمولاً په روښانه پلاستيکي کڅوړو کې ځای پر ځای او وروسته بیا د رأیو په صندوقونو کې کیښودل کیږي او صندوقونه تړل کیږي. د دغه موادو د لیږد په وخت کې د رایې اچونې محلونو استازي، څارونکي، د ګوندونو استازي او همد راز پولیس لخوا بدرګه کیږي. نو په نقلیه وسایلو کې د ټاکنیزو موادو د ځای پر ځای کولو په وخت کې باید ټول کارکوونکو ماسک ولري ترڅو د د ویروس د خپریدو خطر کم کړای شي. د امکان په صورت کې د ټاکنو د تنظیم ادارې باید د مواد د انتقال په وخت کې د دورین او جی پي اس څخه هم کار واخلي ترڅو څارونکي او د سیاسي ګوندونو استازي وکولای شي د مواد لیږد له لیرې هم کنټرول کړي.

د پایلو جمع بندۍ د پراوونو او ځایونو په اړه څرګندونې

د ټاکنو په مرکزي دفترونو کې د پایلو د جمع کولو د ځانګړو عملیاتو لکه د پایلو ترلاسه کولو، پروسس، جمع کولو او همدا راز د محلاتو څخه د رالېږل شویو ټاکنیزو موادو د ذخیره کولو لپاره اکثراً یو زیات شمیر کارکوونکو ته اړتیا لیدل کیږي. کله د امنیتي ځواکونو زیات شمیر ته هم اړتیا لیدل کیږي. خو په عمومي توګه د پایلو د مدیریت په ټولو پړاونو د فزیکي واټن ساتل ډیر مهم دي. د رایې ورکونې محلاتو کارکوونکي د تسليي مامور ته د موادو د تسليي په وخت کې له معطلې سره مخ کیږي؛ چې دا کار په خپله د قطارونو د رامینځته کیدلو باعث ګرځي. د موادو د اړونې وروسته، کارکوونکي هغه مواد تصدیق کوونکو ته انتقال وي. او کله چې هر څه ثبت او حساب شول، مواد د واقعي جمع بندۍ دغه په لنډه توګه خپل کیږي. کله چې پایلې په پای کې جمع او معتبره پیژندل کیږي، د پایلو فورمې لاس لیک او اسکن کیږي او د ټاکنو د تنظیم ادارو مرکزي دفتر ته استول کیږي. په یو شمیر مواردو کې د پایلو د جمع کولو لپاره د آنلاین سیستم څخه کار اخیستل کیږي. هر یو د دغو پړاونو د څو کاعدی فورمو اړونې او لاس لیک ته اړتیا لري. همدا راز د ارقامو د ثبت لپاره کمپیوتر، د پایلو انتقال ته اسکر او د څارونکو او مشاهدینو او سیاسي ګوندونو استازو ته د پایلو نمایش ته پروجکتور ته هم اړتیا شته. په ټولو دغو پړاونو کې باید پورتنې روغتیایی سپارښتنې د فزیکي واټن د ساتلو لپاره د لاسونو د منځلو لپاره او د ځان ساتنې د وسایلو د کارولو لپاره عملی شي.

څارنه او د کیفیت کنټرول

د ټاکنو د تنظیم ادارې باید خپل د څارنې او ارزونې فعالیتونه د کروناویروس خپریدو د خطر کمولو په اړه د پلې شویو روشونو په څرنګوالي متمرکز کړي. د هرې پیښې، په ځانګړي توګه د ټاکنو ورځې د څارنې لپاره باید د چارواکو لخوا یو چک لست جوړ او تنظیم شي. د امکان په صورت کې په چک لست کې ثبت شوي ارقام د نقطه‌ای کنټرول میتود په کارولو سره د لوړ پوړو سوپروایزرانو لخوا تصدیق شي. پدې توګه د فعالیتونو مطابقت په منظم ډول ارزول کیږي او هغه ارقام چې په مرکزي کچه راټول شوي ترڅو په سیستم کې د تشو د پیژندلو لپاره ورکارول شي؛ د راتلونکو لویو پیښو لپاره، ښه درسونه وړاندې کوي.

که څه هم دا امکان نه لري چې پدې پوه شو چې د کروناویروس پر وړاندې پلي شویو د خطر د کمولو میتودونو د څومره نویو پیښو مخه نیولې ده؛ خو د ناروغۍ نویو پیښو ته په کتو سره چې د ټاکنو وروسته د ۱۴ ورځو په موده رامینځته کیږي، د خطر د مخنیوي لپاره د عملي شویو روشونو اغیزمنتوب په ډاګه کوي.

د رأیو شمیرنې په وخت کې د رایې اچونې محل کارکوونکي د پایلو هره فورمه له لرې نه څارونکو او د ګوندونو استازو ته وښیي

۱. پر ټاکنو د کروناویروس نړیواله اغیزه. (۲۰۲۰ کال مارچ ۲۰ نېټه). منبع: <https://www.ifes.org/publications/global-impact-covid-19-elections>
۲. د رایې ورکونکو د کډون کچه، ډار، ضد او نقیص معلومات او د تدارکاتو پریښوې کړی؛ لیکوال Buril, F. Darnolf, S.: د ټاکنو تنظیم ادارې څه د COVID-19 په مقابل کې تیار ندې. (۲۷ مارچ ۲۰۲۰). IFES. منبع: <https://www.ifes.org/news/low-voter-turnouts-fear-disinformation-and-disrupted-supply-chains>
۳. په شیکاګو کې د رایې ورکونې محل کارکوونکې د مړینې وروسته او د COVID-19 مثبت آزمایشت په نورو کې، شاروال خلکو ته د ویروس د خپریدو کواښ وکړ. منبع: <https://www.chicagotribune.com/coronavirus/ct-chicago-poll-worker-dies-covid-cornavirus-20200413-rz-55vqpo6jfbxn7e4i6vkj6n2y-story.html>
۴. د کروناویروس د خپریدو څرنګوالی چې د COVID-19 لامل ګرځي: د شخصي ځان ساتنې د تدابیرو پایلې. د روغتیا نړیوال سازمان. منبع: <https://www.who.int/news-room/commentaries/detail/modes-of-transmission-of-virus-causing-covid-19-implications-for-ipc-precaution-recommendations>
۵. د کروناویروس د خپریدو څرنګوالی د ۲۰۲۰ اپریل ۱۳. د امریکا د ناروغیو د کنټرول او مخنیوي مرکز. منبع: <https://www.cdc.gov/coronavirus/2019-ncov/prevent-getting-sick/how-covid-spreads.html>
۷. تعریفونه: بیرني حالات د ۲۰۱۴ د نوامبر ۱۷ د روغتیا نړیوال سازمان. منبع: <https://www.who.int/hac/about/definitions/en/>
۸. له ناروین سره مبارزه: د ناروغیو، تروریسم او آشوبونو مدیریت Springfield: Charles C. Thomas.
۹. Marisam, J. (2010). د ۱۹۱۸ کال ټاکنو په اړه قضاوت. د ټاکنو قانون ژورنال 9(2), 141-152.
۱۰. لیدلوری: ټاکنې او COVID-19 – موږ له ایولا څه زده کړل. منبع: <https://www.devex.com/news/opinion-elections-and-covid-19-what-we-learned-from-ebola-96903>
۱۱. د کرونا په دوران کې څنګه د نړۍ لومړې ټاکنې بریالې شوې. نیویارک ټایمز. منبع: <https://www.nytimes.com/2020/04/16/opinion/south-korea-election-coronavirus.html>
۱۲. Taylor, D. B. (2020, April 28). د کروناویروس څنګه خپور شو. د نیویارک ټایمز سرلیک. منبع: <https://www.nytimes.com/article/coronavirus-timeline.html>
۱۳. د یو رسنیزې ناستې په ترڅ کې د COVID-19 په اړه د روغتیا نړیوال سازمان د عمومي مشر څرګندونې، ۲۰۲۰ مارچ ۱۱. منبع: <https://www.who.int/dg/speeches/detail/who-director-general-s-opening-remarks-at-the-media-briefing-on-covid-19--11-march-2020>
۱۴. کروناویروس څه شی دی. د روغتیا نړیوال سازمان. سریلانکا. منبع: https://www.who.int/docs/default-source/inaugural-who-partners-forum/coronavirus-poster-english-srilanka.pdf?sfvrsn=289dedc3_0

۱۵. د کرونا ناروغي نښې. د امریکا د ناروغيو د کنترول او مخنيوي مرکز: <https://www.cdc.gov/coronavirus/2019-ncov/symptoms-testing/symptoms.html>
۱۶. موږ د وروس د پټ بهیر په اړه په څه پوهیږو؟ مېنځ: <https://www.npr.org/sections/goatsandsoda/2020/04/13/831883560/can-a-coronavirus-patient-who-isnt-showing-symptoms-infect-others>
۱۷. متن خو بهی نښو. د کرونا وروس پټ خپرونکي. نیویارک تایمز مېنځ: <https://www.nytimes.com/2020/03/31/health/coronavirus-asymptomatic-transmission.html>
۱۸. د کرونا نوی وروس: ډیرې پوښتل شوې پوښتنې. مېنځ: <https://preparedness.columbia.edu/news/2019-novel-coronavirus-frequently-asked-questions>
۱۹. د کرونا نښې نښانې. مېنځ: <https://www.cdc.gov/coronavirus/2019-ncov/symptoms-testing/symptoms.html>
۲۰. د COVID-19 وروس د خپریدو څرنګوالی. د شخصي ځان ساتنې د سپارښتنو پایلې. مېنځ: <https://www.who.int/news-room/commentaries/detail/modes-of-transmission-of-virus-causing-covid-19-implications-for-ipc-precaution-recommendations>
۲۱. کرونا وروس څرنګه خپریږي؟ د ۲۰۲۰ د اپریل ۱۳ مېنځ: <https://www.cdc.gov/coronavirus/2019-ncov/prevent-getting-sick/how-covid-spreads.html>
۲۲. پر منتنو سطحو د کرونا وروس دوام او د بیولوژیکي محلول په ذریعه د هغو غیرفعال کیدل: مېنځ: *J Hosp Infect.* 2020;104(3):246–251. doi:10.1016/j.jhin.2020.01.022. په کرمه هوا کې د وروس دوام.
۲۳. خلکو ته سپارښتنې. د روغتیا نړیوال سازمان. مېنځ: <https://www.who.int/emergencies/diseases/novel-coronavirus-2019/advice-for-public>
۲۴. فزیکي واټن، کرځېنډیز و بیلول ۲۰۲۰ کال د اپریل ۴. د امریکا د ناروغيو د کنترول او مخنیوي مرکز: <https://www.cdc.gov/coronavirus/2019-ncov/prevent-getting-sick/social-distancing.html>
۲۵. د ګاز ورځې او د پاتوژن خپریدل: د COVID-19 خپریدو کموالی پایلې. Bourouiba, L. (2020).
۲۶. د توخي او تنفسي حفظ الصحې په اړه تکراري پوښتنې. د ویرجینیا روغتیا ریاست: https://www.vdh.virginia.gov/content/uploads/sites/3/2016/01/RespiratoryHygieneCoughEtiquette_FAQ.pdf
۲۷. د اجباري لاس وینځلو لپاره سپارښتنې او د COVID-19 خپریدل. د روغتیا نړیوال سازمان. مېنځ: <https://www.who.int/who-documents-detail/interim-recommendations-on-obligatory-hand-hygiene-against-transmission-of-covid-19>
۲۸. د لاسونو تعقیم. د روغتیا نړیوال سازمان. مېنځ: <https://www.who.int/csr/resources/publications/ebola/hand-hygiene/en/>
۲۹. د SARS-CoV-2 پر وړاندې تعقیم کوونکي. ۲۴ اپریل ۲۰۲۰. مېنځ: <https://www.epa.gov/pesticide-registration/list-n-disinfectants-use-against-sars-cov-2>
۳۰. په کرونا وروس د حرارت درجې او رطوبت اغیز. Chan, K. H., Peiris, J. S., Lam, S. Y., Poon, L. L. M., Yuen, K. Y., & Seto, W. H. (2011).
۳۱. د ټاکنو د ځنډولو د قانوني اړخونو په اړه بحث په بله لیکنه کې خپرل کيږي. د ټاکنو بهیر د اصلاح یا ځنډولو لپاره قانوني او اساسي څرګندونې

۳۲. د ټاکنو د بدلون او ځنډولو کې ماتې. ۲۰۲۰ کال د اپریل ۱۴ IFES: منبع: <https://www.ifes.org/news/legal-quagmire-postponing-or-modifying-elections>
۳۳. آیا COVID-19 په کرمې هوا کې ورک کيږي؟ د ساري ناروغيو مرکز. منبع: <https://ccdd.hsph.harvard.edu/will-covid-19-go-away-on-its-own-in-warmer-weather/>
۳۴. د COVID-19 لپاره نړیواله څارنه لنډ مهاله لارښونه. (۲۰۲۰ کال مارچ ۲۰). د روغتیا نړیوال سازمان. منبع: <https://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/331506/WHO-2019-nCoV-SurveillanceGuidance-2020.6-eng.pdf>
۳۵. د تنفس وسایل د کروناویروس لپاره مهم عنصر. منبع: <https://www.npr.org/2020/03/06/812789168/respirators-key-to-coronavirus-battle-but-they-must-be-worn-correctly>
۳۶. د کروناویروس خپریدو د کموالی لپاره د ماسک اغوستل. (۲۰۲۰ د اپریل ۱۳) د امریکا د ناروغيو د کنټرول او مخنیوی مرکز. منبع: <https://www.cdc.gov/coronavirus/2019-ncov/prevent-getting-sick/diy-cloth-face-coverings.html>
۳۷. ښايي دستکشې تاسی د کروناویروس د اخت کیدو څخه و نه ساتي. منبع: <https://www.health.com/condition/infectious-diseases/coronavirus/should-you-wear-gloves-to-the-grocery-store>
۳۸. ولی په مغازو کې د دستکشو اغوستل د کروناویروس سره مبارزه نشي کولای؟ منبع: <https://nypost.com/2020/04/22/why-wearing-gloves-to-the-grocery-store-isnt-fighting-coronavirus/>
۳۹. یو شمیر هیوادونه حرارت سنج د کروناویروس د کنټرول لپاره کاروي. واشنگتن پوسټ. منبع: https://www.washingtonpost.com/world/coronavirus-temperature-screening/2020/03/14/24185be0-6563-11ea-912d-d98032ec8e25_story.html
۴۰. COVID-19 یوه یا دوې ورځې وړاندې اخته شوی وی. منبع: <https://www.sciencenews.org/article/coronavirus-covid-19-infection-contagious-days-before-symptoms-appear>
۴۱. د عکس سریزه، د نوماندانو د نوم لیکنې بهیر، د امضا راټولول او نوماندانو ته د مصافحو بیرته ورکړه
۴۲. د COVID-19 او ناسمو معلوماتو په اړه یوه ارزونه پدې بسته کې وړاندې شوې
۴۳. د زده کړای شویو درسونو په کارولو سره د روزنیزو موادو جوړول. Health Literacy. *Journal of Extension*, 53(4), n4.
۴۴. د ملي ټاکنو نوم لیکنه څنګه ترسره کيږي؟ منبع: <https://www.idea.int/data-tools/question-view/735>
۴۵. د هویت اسناد د ساده کتایو، لنډ مهاله د پیژندنې کارتونو په شمول. په یو شمیر هیوادونو کې لکه زیمبابوه، د پیژندنې کارتونه له فلز څخه جوړيږي.
۴۶. د وسایلو جوړونکو تو پیریدونکو د د دستګاوو د پاکولو لپاره لارښوني. امریکا د ټاکنو څخه د ملاتړ کمیسیون. منبع: <https://www.eac.gov/election-officials/vendor-and-manufacturer-guidance-cleaning-voting-machines-and-other-election>
۴۷. د کروناویروس د خپریدو له امله د اوهایو د ټاکنو هیئت د رایې اچونې مرکزونو د کارکوونکو په لټه کې ول. (۲۰۲۰ مارچ ۱۲) منبع: <https://www.dispatch.com/news/20200312/ohio-elections-boards-frantically-seeking-poll-workers-due-to-coronavirus-outbreak>
۴۸. د آنلاین اعتبار لیک ترلاسه کولو لپاره د افغانستان د ۲۰۱۹ کال د ولسمشرۍ ټاکنو برخه وګورئ. لاسرسی ۲۰۲۰ کال د اپریل ۱۹

۴۹. د نه پاکيدونکي رنګ د خطر د کمولو په اړه نور جزئيات د IFES په ليکنه کې موندلې شي. د COVID-19 خپرېدو د خطر کمول. منبع:

<https://www.ifes.org/news/indelible-ink-elections-mitigating-risks-covid-19-transmission-while-maintaining-effectiveness>

۵۰. اوبه، حفظ الصحة او د اضافي موادو مدیریت. د COVID-19: لنډمهاله لارښوونه. ۲۰۲۰ کال مارچ ۱۹. د روغتيا نړيوال سازمان منبع:

<https://apps.who.int/iris/handle/10665/331499>